

Glasilno Društva upokojencev
Ilirska Bistrica

Št. 25 letnik XVIII. 2018

Jesenski LISTI

Domoznanski oddelek

tp 05

JESENSKI LISTI

2018

070.48-057.75(497.12 Ilirska Bistrica)

2003072,25

COBISS ©

KNJIŽNICA
MAREŠE
SARNSKI
ILIRSKA BISTRICA

Prvi oktober, mednarodni dan starostnikov

*Množina let,
ki nizala so se doslej na nit življenja,
so zrna zreła.*

So biseri spomina.

So naše sanje, znanje in izkustva.

*Ponujamo jih vam,
morda pa pridejo vam prav.*

Mladost - starost - sožitje - sreča !

Franc Gombač

Beseda urednika

Pa smo jo dočakali – jubilejno in po vsej verjetnosti tudi zadnjo, 25. številko našega glasila Jesenski listi. Spomnimo se, da smo prvo številko izdali leta 1996, nato pa smo občasno enkrat ali dvakrat letno nadaljevali z naslednjimi izdajami, glede na finančne zmogljivosti našega društva upokojencev. Vse delo pri pripravi glasila je bilo ljubiteljsko, stroški so vedno nastajali le pri oblikovanju in tiskanju, za kar smo morali poiskati sponzorje. Teh pa je vedno manj. Doslej je več kot 100 avtorjev sodelovalo s svojimi zanimivimi prispevki. Zgleda, da se je glasilo priljubilo našim bralcem, o čemer pričajo številne pisne pohvale. Prav vsem, ki ste doslej na kakršenkoli način pripomogli k ustvarjanju glasila, se pristrčno zahvaljujem za nesebično pomoč in sodelovanje. Še posebna zahvala gre sodelavcem v uredniškemu odboru in vodstvu Društva upokojencev Ilirska Bistrica. Bralkam in bralcem želim vse najboljše in hvala za zvestobo!

Dimitrij Grlj

Spoštovani gospod urednik,

v priponki vam pošiljam svoje razmišljanje o spominih iz otroštva na Hodnikov mlin. Spodbudilo mi ga je dokončanje projekta Hodnikove kulturne in tehniške dediščine in prvotno sem ga namenila dati samo Hodnikovi družini, ko bo 17. avgusta na Placu slovesno obeležili ta dogodek (več o tem LAS med Snežnikom in Nanosom). Nekaj ožjih prijateljev, ki sem jim dala tekst v presojo, pa meni, da je tekst vreden objave, celo da bi moral

iti v javnost zaradi pomembnosti vsebine za kraj in celo državo.

Tako sem se spomnila na vas in vaše glasilo Jesenski listi.

Jesenski listi so mi prišli prvič v roke lani jeseni. Bila sem zelo prijetno presenečena in vesela, saj ne pomnim, da bi kdaj naletela na tako kakovostno glasilo kake lokalne skupnosti ali društva. Prebrala sem ga z užitkom od A do Ž.

Odlikuje se po dobro premišljeni vsebinski zasnovi in dragocenih, poglobljenih vsebinah o dogodkih in ljudeh, ki so zapustili sled v kulturi in razvoju kraja. In kar še dodatno razveseljuje - oplemenitene so z lepim jezikom v pravilni slovenščini!

Ugotavljam, da Jesenski listi opravljajo pomembno družbeno poslanstvo, saj vaše vsebine širijo obzorja, ohranjajo zgodovinski spomin o ljudeh in dogodkih, ki so zapustili sled in dajali pečat kulturi in razvoju kraja. S tem utrjujejo samozaupanje in samozavest v ljudeh, ki ga danes tako primanjkuje, in kažejo pot naprej. V tem smislu Jesenski listi nadgrajujejo in dopolnjujejo koncept občinskega glasila Bistriški odmevi in TV oddaje Bistriški utrinki, ki po svoji naravi prinašata aktualne novice in predstavljata vsakodnevne izzive in potrebe krajanov.

Menim, ne prepričana sem, da so Jesenski listi tako zanimivi in bogati, da bi morali biti, tako kot Bistriški odmevi, redno branje v vsakem domu, ne samo v upokojenskih.

Vaše glasilo potrjuje, da ste v uredniškem odboru pravi ljudje na pravem mestu in da izbirate dobre sodelavce. Zato verjamem, da boste znali tudi oceniti, ali bi bil moj

esej koristno in zanimivo branje za vaše bralce.

Toplo vas pozdravljam in želim še veliko elana in sponzorjev za nadaljnje uspešno delo in redno izdajanje glasila.

Zvezdana

Spoštovani Bistričani,

veliko vas ve, da v spodnjem kamnolomu živi 5–7 muck v lepo urejenem bivaku. Za zaščito pred mrazom in drugimi vremenskimi pojavi je poskrbljeno, za kar je zaslužna gospa Jožica. Vendar so mucke pogosto lačne. Sama jim nosim hrano vsak drugi dan. Zgodilo pa se je, da so bile poleti brez vode, kar je hujše, kot je biti brez hrane.

Zato pošiljam lepe misli vsem ljubiteljem prostoživečih živalic, posebno muck, da jim pomagamo in napolnimo želodčke, saj je to spotoma, ko se sprehajate proti Črnim njivam. Dobrodošla bi bila hrana z briketi, škatlica mačje hrane pa tudi domača hrana. Muce niso izbirčne in vas bodo veselo pričakale. Bliža se hladen čas pa bi tudi kakšna stara odeja prišla prav. Hvala vsem, ki zaidete k njim!

N. P.

Delovanje DU Ilirska Bistrica v letu 2018

Letni občni zbor društva

Občni zbor društva je bil v Dolenjah pri Jelšanah, 24. 3. 2018. Na njem so bila podana in sprejeta poročila o delu v letu 2017 ter predstavljen in sprejet plan dela in finančni plan za leto 2018. Izvoljeno je bilo tudi novo vodstvo društva za 4-letni mandat.

Upravni odbor: Jože Rolih – predsednik, Franc Gombač – podpredsednik, Angelca Vrh – tajnica, Sonja Balut – blagajničarka ter Viktor Tomšič, Branka Počkaj, Albin Dekleva, Mira Kirn, Jože Šuštar, Branko Skrt, Karel Celin, Breda Poljšak in Majda Primc – člani.

Nadzorni odbor: Nevenka Tomšič – predsednica, Sonja Penko in Alojz Jagodnik – člana.

Častno razsodišče: Dora Kalčič – predsednica, Jurij Štemberger in Boris Lever – člana.

KULTURA

Revija upokojenskih pevskih zborov DUPZ Južne Primorske
V dvorani Doma na Vidmu je bilo v petek, 22. 6. 2018, slovesno. Južnoprimorska pokrajinska zveza društev upokojencev in domače upokojensko društvo sta organizirala IX. revijo upokojenskih pevskih zborov s tega območja. V uradnem delu programa

Zaključek revije upokojenskih pevskih zborov – podelitev priznanj

Nastop na F3ŽO 2018: MePZ A. Šuligoj, DU Il. Bistrica z dirigentko Anamarijo Surina; napovedalec Franc Gombač

so sodelovali ŽePZ Sinji galeb iz DU Izola z zborovodkinjo Ivo Dobovičnik, MePZ Burja DU Postojna z Mirjam Čepirlo Možina, ŽePZ DU Pivka pod vodstvom Marcela Štefančiča, ŽePZ DU Koper z Vladislavom Korošcem in MePZ A. Šuligoj DU Il. Bistrica z Anamarijo Surina. Zbori

so se predstavili s tremi pesmimi po lastnem izboru, vse pa je potekalo v duhu gesla »Sem pevec in peti je vse mi na sveti«. Izvajanje zborov je spremljala in ocenjevala tričlanska komisija, saj je bila revija izborna. Na osrednjo republiško pevsko revijo zborov DU se je uvrstil ŽePZ DU Koper.

Nastop na F3ŽO 2018: glasbena skupina DU Ilirska Bistrica pod vodstvom Dimitrija Grlja

V programu so kot gostje nastopile pevke Že PS Kalina pod vodstvom Janje Konestabo. Prisotnim so spregovorili Jože Rolih, predsednik domačega DU, Mirko Miklavčič, predsednik PZDU JP in Franc Gombač, član KK ZDUS, ki je revijo tudi povezoval. Razlagovo in Ipavčevo Slovensko deželo so na koncu zapeli pevci vseh zborov.

Naš pevski zbor se je udeležil tudi revije pevskih zborov »Primorska poje« v Knežaku in 2. oktobra sodeloval na F3ŽO – festivalu za 3. življenjsko obdobje v Cankarjevem domu v Ljubljani. Na tem festivalu je nastopila tudi glasbena skupina DU Ilirska Bistrica pod vodstvom Dimitrija Grlja. Pevski zbor načrtuje tudi nastop konec oktobra na Reki.

ŠPORT

Športne igre DUJP v Kopru Na športnih igrah društev upokojencev južne Primorske v Kopru, 2. 6. 2018, je sodelovalo 29 športnikov iz našega društva. Nastopali so v sledečih panogah: balinanje moški in ženske, pikado moški in ženske, briškola, streljanje moški, šah in reševanje križank. Vsi nastopajoči so častno zastopali društvo. Najbolj uspešni so bili: šahisti, ki so osvojili 3. mesto, strelci, ki so osvojili 2. mesto in moška ekipa balinarjev, ki je osvojila 1. mesto in se uvrstila na državno tekmovanje ZDUS.

V septembru je društvo organiziralo balinarski turnir, na katerem so se izkazale domače ekipe, ki so tako pri moških kot pri ženskah osvojile 1. mesto. Veliko

Moška balinarska ekipa z osvojenimi medaljami in pokali

Ženska balinarska ekipa z osvojenimi medaljami in pokalom

Moška in ženska balinarska ekipa

uspehov so imeli balinarji tudi na turnirjih, ki so jih organizirala druga DU iz regije.

25. septembra se je moška ekipa balinarjev v sestavi Slavko Dolgan, Ivan Valenčič, Anton Maljevac, Jože Štemberger in Marjan Strle udeležila državnega prvenstva balinarjev društev upokojencev Slovenije. Osvojili so drugo mesto, kar je velik uspeh.

Komisija za šport v tem letu načrtuje še organizacijo šahovskega prvenstva DU južne Primorske in društveno prvenstvo v pikadu.

IZLETI

Splavarjenje po Savi: V soboto, 14. 7. 2018, smo se člani društva upokojencev Ilirska Bistrica udeležili izleta v Posavje. Najprej smo se ustavili na Trojanah, seveda zaradi krofov in kavice, nato v Žalcu, kjer smo si pogledali, nekateri pa tudi poskusili pivo iz fontan. Pot nas je nato vodila do Radeč, kjer smo se udeležili programa »Splavarjenje po Savi«. To je bila zanimiva vožnja s splavom, na kateri smo mnogo izvedeli o zgodovini splavarjenja in o navadah splavarjev. Po splavarjenju smo se odpeljali v Sevnico, na kratko pogledali sevniški grad in šli na Melanijino tortico. Kot zadnjo znamenitost smo si ogledali eno najlepših gotskih cerkva v Sloveniji v Šentrupertu. Izlet je bil zanimiv in prijeten pa tudi vreme je bilo lepo.

Sv. Višarje: V soboto, 11. 8. 2018, smo se člani Društva upokojencev Ilirska Bistrica udeležili izleta na Sv. Višarje. Peljali smo se po italijanski strani mimo Udin do vznožja Sv. Višarij, nato

pa z žičnico na 1766 m visoko goro, kjer stoji romarska cerkev Matere božje. Kmalu po prihodu na vrh se je megla razkrojila in lahko smo občudovali čudovit razgled na okoliške gore. Precej članov se je udeležilo svete maše, ki je potekala v treh jezikih – slovenščini, italijanščini in nemščini. Pot nas je nato vodila prek meje v Slovenijo. Najprej smo se ustavili v Planici in si ogledali znamenite skakalnice. Od tam smo se odpeljali na kosilo v Radovljico. Izlet smo zaključili v Slamninarskem muzeju Domžale. Predstavili so nam zgodovino izdelave slamnikov v Domžalah in v živo prikazali, kako je potekalo pletenje slamatih kit in šivanje slamnikov. Izlet je bil za-

nimiv in prijeten pa tudi vreme je bilo kljub slabim napovedim kar lepo.

Hrvaška Istro, Poreč ... Tisto sončno soboto, 15. septembra smo se člani DU Il. Bistrica preko tunela pod Učko mimo Pazina zapeljali do Poreča. V zalivu nasproti Zelene lagune smo se vkrkali na ladjico, ki nas je popeljala ob slikoviti istrski obali mimo Vrsarja in največje nudistične plaže Koversade v Limski kanal vse do Gusarske pečine. Rahel vetrič je odgnal oblake, ki bi lahko pokvarili dan. Po izkrcaanju smo se podali skozi zanimive in s turisti natrpane kamnite ulice in se povzpeli do mogočne katedrale, posvečene sveti Evfemiji,

Z izleta »splavarjenje po Savi« skupinska slika na dvorišču sevnškega gradu

mladenki, ki ji je mučeniška smrt prinesla svetništvo. Sledila je kratka vožnja in ponoven obisk in ogled Poreča ter topel obrok v prijetnem gostišču. Da ta izlet ne bo ostal le sam sebi namen, nas je obiskala predsednica Slovenskega kulturnega društva Oljka, Poreč, Miriam Pram, ki nam je predstavila njihovo delovanje. Povabili smo jih na obisk in k učvrstitvi sodelovanja. Med potjo domov smo se za kratek čas ustavili v Umagu ter se mimo Kopra in preko Kozine odpeljali domov, v naš »Bistrcc«.

Udeležba na Srečanju upokojencev Primorska v Pivki Srečanje upokojencev Primorske je letos organiziralo DU Pivka. Zaradi bližine prireditve se je kar nekaj članov našega društva udeležilo dogodka v lastni režiji. Društvo v letošnjem letu načrtuje še martinovanje in prednovoletno srečanje.

Predsednik Društva upokojencev Il. Bistrica
Jože Rolih

Z izleta »splavarjenje po Savi« pogled s splava na tri mostove

Z izleta »na Sv. Višarje« – pogled s postaje nihalke

Z izleta »na Sv. Višarje« – skupinska slika pod velikanko v Planici

Z izleta po hrvaški Istri

Prostovoljstvo in projekt starejši za starejše

Prostovoljka sem domala že od vselej. Dejavna, razumevajoča ... in kot pravijo – odprtega srca. Skušam se približati ljudem različnih starosti in jim prisluhniti. Če lahko naredim nekaj dobrega za človeka v stiski, mu z veseljem pomagam. Tako polepšam trenutek ali dan njemu in tudi sebi. Takrat začutim odsev zadovoljstva, sreče.

Moj moto: »Če danes pomagam po svojih močeh komu, bo morda jutri kdo mlajši pomagal meni, če bom pomoči potrebna.«

V projektu ‚Starejši za starejše za višjo kakovost življenja doma‘ sodelujem na Bistriškem že od prvih začetkov. Enajst let. Danes pa sem del koordinatorske ekipe.

Slovenski program: Starejši za starejše (v nadaljevanju ‚S za S‘) deluje v sklopu društva upokojencev Slovenije. Njegov program je leta 2004 ustanovila dr. Mateja Kožuh Novak, vodja projekta je ga. Rožca Šonc. Na Bistriškem nas je aktivnih osemnajst prostovoljk in prostovoljcev, ki se trudimo za bolj kakovostno bivanje starejših občanov. Obiskujemo starejše

Igor Šoltes, evropski poslanec in prostovoljci južne Primorske, Strassbourg 2018

od devetinšestdeset let, se z njimi družimo in pomagamo premostiti prenekatero življenjsko tegobo. Enkrat mesečno se dobimo na sedežu društva upokojencev skupaj s predsednikom in izmenjujemo izkušnje s terena. Hkrati načrtujemo prihodnje aktivnosti. Letno obiščemo približno petsto starejših ljudi. V jesenskem času organiziramo ustvarjalno delavnico, v kateri izdelujemo voščilnice, ki jih skupaj s simboličnim darilom DU podari-

mo članom društva in projekta ‚S za S‘ ob iztekajočem letu.

Prostovoljci južnoprimorskih upokojenskih društev se srečujemo tudi na rednih izobraževanjih in letnih srečanjih ter z ostalimi humanitarnimi organizacijami.

Na pobudo slovenskega poslanca evropskega parlamenta, dr. Igorja Šoltesa smo prostovoljci programa ‚S za S‘ južne Primorske od 14. do 17. aprila 2018 preživel v Strassbourgu. Tam smo bile tri prostovoljke. Ogledali smo si veliko pomembnih EU institucij. Obisk je potekal v duhu prestižne nagrade Državljan Evrope 2017, ki jo je slovenski program ‚S za S‘ prejel 18. 10. 2017 v Bruslju.

Predlog za nagrado sta podala EU poslanca, dr. Igor Šoltes in Ivo Vajgl.

Nagrada je izjemen dosežek in spodbuda prostovoljcem.

Vsem želim, da stopamo z optimizmom življenju naproti!

Dora Kalčič

Druženje prostovoljcev na letnem srečanju v Dekanah, 2015

Ob 200-letnici rojstva Miroslava Vilharja

»Čujte, gore in bregovi, da sinovi slave smo!«

Na trati, na Kalcu (Kaucu), ob nekdanji graščini, ki jo je leta 1843 na očetovo željo prevzel pesnik in skladatelj Miroslav Vilhar, rojen 7. septembra 1818 v Planini pri Postojni, so nanj obujali spomine člani in prijatelji Kulturne klepetalnice, ki deluje v sklopu Univerze za tretje življenjsko obdobje v Ilirski Bistrici.

Skozi svoje življenje jih je vodil sam Vilhar, upodobil ga je Franc Gombač, ki je prišel iz onostranstva med svoje oboževalce, kot je v uvodu pojasnila scenaristka, drugače vodja KK, upokojena slavistka Zala Šajn, ki je v vlogi spraševalke in animatorke popeljala nastopajoče in občinstvo v tiste davne čase narodove prebuje in oživljanja kulturnega in političnega zavedanja. Igralca sta spretno in prepričljivo obujala spomine na začetke pesnikovanja in uglaševanja Vilharjevih pesmi, s poudarkom na tistih, ki so skorajda ponarodele. Za to priliko sestavljen ženski pevski zbor, ki ga je vodil Dimitrij Grlj, je občutno poustvaril Lipo, Planinsko, Navzgor se širi rožmarin, Po jezeru, Zagorske zvonove, Ko ptičica sem pevala in za zaključek še napitnico Pijmo ga, pijmo!

Na željo izpraševalke ja Vilhar podrobno opisal nastanek dveh, najbrž najbolj znanih pesmi. Pesem Zagorski zvonovi ni Vilharjeva, je stara zagorska pesem, njegova je le zadnja kitica, ki je posvečena umrli deklici iz Zagorja, ki naj bi jo Vilhar rad videval. Pesem Lipa zelenela je je nastala v spomin na zeleno razkošje lip in kostanjev ob graščini in govori o minljivosti ter

ponovnemu obujanju novega življenja.

Da je bil Vilhar pobudnik in soustanovitelj čitalnic ali besed in taborov, je povedala voditeljica in spomnila na uvodne misli zgodovinarja Toma Šajna, Viharja pa zaprosila za opis dogodka. S somišljeniki in prijatelji je organiziral, kot so zapisali tedanji časniki, »Pivški tabor na Kalcu blizu Zagorja, poleg Šempetra na Krasu«, ki je bil eden največjih v Sloveniji, saj se ga je udeležilo kakih 7 do 8 tisoč ljudi. Osrednje geslo, izpisano na slavolokih, so bili Vilharjevi verzi: »Čujte, gore in bregovi, da sinovi Slave smo!«

Kot navdušen pristaš novonastalega odbora za ustanovitev slovenskega gledališča je leta 1850 izdal svojo prvo izvirno domorodno spevoigro v treh dejanjih Jamsko Ivanko, motivno vezano na mali

grad pri Planini, Predjamski grad in čas križarskih vojn.

Epsko pesnitev Ljudmila Taborška in njeno presunljivo zgodbo o graščaku Ravbarju in njegovi nesrečni ženi je čustveno podoživljala Marica Šlenc Zver.

Za potrebe čitalniškega življenja in delovanja ljudskih odrov je Vilhar izdal in založil več svojih gledaliških igrice – »šaloiger«, kot jih je imenoval: Detelja, Župan, Petelinček, Striček, Poštena deklica in še kakšno. Veliko so jih igrali, saj so s svojo smešnostjo marsikaj povedale, vse pa so v svojem bistvu budile narodov ponos. Odlomek iz Detelje je prisotnim domiselno predstavila Erna Volk.

Za dodatno dobro počutje na »odru« je poskrbel scenograf, domači slikar Jože Šajn, zahvalo ob zaključku je vsem nastopajočim in obiskovalcem izrekla predsednica UŽŽO Nevenka Tomšič.

Frane Gombač

Na obisku v čabarskem kraju - v zelenem objemu gozdov

Skupina Spoznavajmo svet in domovino, ki deluje v okviru Univerze za tretje življenjsko obdobje Ilirska Bistrica, je v začetku maja 2018 obiskala Čabarski kraj, na skrajnem severozahodu Gorskega kotarja, tik ob meji s Slovenijo. Skupina deluje 13 let in v tem času je obiskala skoraj vsa naselja v občini. Spoznavamo pa tudi kraje v širši okolici, zlasti tiste, kjer živijo Slovenci izven naših meja.

S pomočjo ge. Mirjane Žagar, učiteljice dopolnilnega pouka slovenščine v Gorskem kotarju, in ge. Sintije Žurga Paripovič, ravnateljice

ce knjižnice v Čabru, smo pripravili obisk Čabra in Prezida. Ogleдали smo si knjižnico in spoznali njene bogate dejavnosti (razstave, predavanja, delavnice ...). V dvorcu Zrinjskih smo se sprehodili po etnološki, lovski zbirki in galeriji slikarja Vilima Svečnjaka in tako spoznali pestro zgodovino kraja. Nato smo se povzpeli do izvira Čabranke. Pot smo nadaljevali do Prezida. Tam nam je g. Pero Lautar podrobno predstavil preteklost in sedanost kraja in utrip življenja Slovencev tega področja, ki so lani praznovali 10. obletnico Sloven-

skega kulturnega društva »Gorski kotar«. Učiteljica, gospa Žagar, nam je opisala, kako poteka dopolnilni pouk slovenščine. Ne smemo pozabiti povedati, da so nas v vaškem domu ne le pristrčno sprejeli, ampak tudi pogostili. Mi smo zbrali in jim podarili knjige, ki jih bodo lahko brali obiskovalci knjižnice in šolarji. Ogleдали smo si tudi Zavičajno zbirko Prezid.

Hvala vsem, ki so nam z veliko ljubeznijo predstavili nam skoraj neznan kraj, kjer že stoletja živijo in vztrajajo Slovenci!

Marica Gaberšnik, mentorica skupine SSD

Jože Simonič, pohodnik in fotograf

Doma je iz Metlike, rojen je 1955, po poklicu je univ. dipl. kemik in je vodja čistilne naprave v Ilirski Bistrici, se pravi, da skrbi za čisto reko Reko. Njegova odlika je v tem, da je zelo dober opazovalec in da so ga navdušile stvari v naših krajih, ki jih v Metliki ni imel možnosti opazovati. Področje pod Snežnikom je tako bogato s floro in favno, da domačini večkrat niti ne opazimo določenih naravnih pojavov, rastlin in živali in se tega zavemo šele, ko nekdo od zunaj izraža svoje navdušenje.

Jože Simonič ni eden izmed »last minute« fotografov, ki so si kupili digitalni fotoaparata za 2000 evrov in čez noč postali strokovnjaki za fotografijo. Njegovi začetki segajo v sedemdeseta leta, ko je obiskoval srednjo kemijsko šolo v Ljubljani in stanoval v Domu tehniških šol na Vidovdanski 7. V tistih časih ni bilo veliko možnosti in je bilo treba izkoristiti vsako najmanjšo priložnost za ukvarjanje s priljubljenim hobijem. Standard je bil izredno nizek, starši proletarci, nakup drage zahodne opreme pa zgolj pobožna želja. Marsikomu se je ponudila priložnost v dijaškem domu, ki je bil praviloma opremljen z osnovno opremo za

ukvarjanje s fotografijo in tudi kakšen tečaj fotografije so organizirali. V dijaških domovih so bili takrat zagotovljeni prostori (temnica), na voljo pa je bil tudi fotografski papir, fiksir, razvijalec in vse ostalo potrebno za ukvarjanje s fotografijo. Seveda pa je bila tudi nabava fotoaparata izredno zahteven projekt, tako je vzhodnonemški fotoaparata Praktica stal celo premoženje in tudi filmi niso bili poceni. Prav zaradi tega se je bilo treba za vsako fotografijo pošteno potruditi, obvladati je bilo treba odprtost zaslonke in čas osvetlitve; takratni fotoaparati namreč niso imeli funkcije »briši« kot sedanji digitalni. Takšni so bili torej fotografski začetki Jožeta Simoniča, ki je marsikateri vikend v dijaškem domu izkoristil za fotografsko izpopolnjevanje in učenje pri takrat priznanih fotografih.

Greš z mano?

Naslov razstave »Greš z mano?« ni bil slučajen, ampak iskreno vabilo, da se nam pridružite na kašnem pohodu in si v naravi ogledate to, kar ste si lahko ogledali na razstavi njegovih fotografij. Namen razstave je bil namreč vzpodbujati pohodništvo v povezavi z varstvom narave in pri-

vabiti k temu čim več ljudi, da bi računalnike, mobilne, sedeča delovna mesta, dolge vožnje z avtomobili in vsakdanji stres, zamenjali s pohodi v naravi. Še posebej bi naju veselilo, če bi nam za to uspelo navdušiti zvedave mlade ljudi. Na najini poti občasno srečujeva druge pohodnike, gorske kolesarje, gorske tekače in z veseljem ugotavljava, da gre praviloma za prave ljubitelje narave, ki so dobri po srcu. Nekaj je v tej naravi!

Avtor občuduje tiste motive v naravi, ki na prvi pogled niso nič posebnega. Marsikdo bo rekel, da je to že večkrat videl. Res je, avtor je želel ujeti v objektiv običajne motive, ki jih sicer opazimo, pa jih dejansko ne vidimo, ker nas preganja čas in zdirjamo mimo. Na razstavi je priložnost, da se pri vsaki fotografiji malce zadržimo in podoživimo, kako so te običajne stvari dejansko lepe. Prav zaradi tega je avtor skušal ujeti naravo v objektiv v tistem trenutku, ki bi obiskovalcu najbolj pritegnila pozornost. Fotografije so nastajale za nazaj, in sicer avtor je najprej prehodil desetine kilometrov in iskal tiste motive, ki so mu najbolj pritegnili pozornost in ki so se mu zdeli najbolj posebni. Pri tem pa je bilo treba uskladiti pravo obdobje, pravo vreme, pravo svetlobo in pravi položaj za fotografijo. Večkrat se je bilo potrebno vračati na isto mesto, da bi bili ti čarobni trenutki narave res zabeleženi z dušo. Včasih je bilo treba počakati naslednje leto in upati, da bo narava bolj radodarna za umetniške dosežke. Avtor je imel pri svojem delu izredno zahtevno delo, saj se božanskih barv, ki jih ustvarja narava, preprosto ne da prenesti iz narave v objektiv fotoaparata in na koncu še na fotografski papir.

Mavrične barve divjih orhidej, živo rdeča barva zlatega jabolka, žareče rdeča barva rujevih listov, nežna

roza barva divjih potonik, smaragdno vijoličasta barva velikonočnic, unikatna bordo rdeča barva snežniške murke, modro rumeno bela barva irisov, čudovite oblike in barve odmrlega listja, dreves in gob ... nas vedno znova navdušujejo. Seveda se je avtor tega ves čas zavedal in se neprestano trudil, da bi na fotografiji pričaral te božanske barve in ta posebni izraz, ki nam sporoča: »Prosim ne utrgaj me, saj sem v naravi najlepša«. V zbirki je tako nastalo stotine dovršenih fotografij. Avtor nam včasih ponudi, da si izberemo kakšno fotografijo iz njegove zbirke. To je izredno zahtevna naloga, saj bi najraje izbrali kar vse. Verjamem, da je tudi sam imel podobne težave, ko je izbiral motive za razstavo.

Poleg samih gorskih rož pa je avtorja očarala tudi pokrajina, ki je stisnjena med Snežnikom in reko Reko. Travnata in gozdna pobočja, ki se razprostirajo od Kozleka do Malega in Velikega Razborja ter naprej čez Planinc preko Travnih Dolcev, Grčevca, Sežanja, Ždrocel do Snežnika, pa na jugu čez Gomance do hrvaške meje in čez hrvaško mejo do Obruča nad Grobnikom, so avtorja tako očarala, da nenehno ponavlja, da tukajšnji ljudje ne vedo, kaj imajo in da je tukaj raj na zemlji. Dejansko to drži, saj je naravno bogastvo tega področja res izjemno. Na nekaterih področjih Slovenije se morajo truditi, da bi zaščitili posamezne primerke, medtem ko je pri nas zaenkrat vsega v izobilju.

Nagrada za nekajurno hojo je čudoviti pogled na morje v Kvarnerskem zalivu, na otoke Krk in Cres, pa na Velebit do Senja, Učko pa tudi na Dolomite na italijanski strani in naše Alpe na čelu s Triglavom, pa na Slavnik, Vremščico in Nanos. Poleg samega razgleda, nas pot vodi skozi pravi botanični vrt in pragozd. Na poti lahko opazimo nešteto zdravnih zelišč, zaščiteneh gorskih rož,

skalne police z nešteto planikami v Medvedjih dolinah, snežniško murko, gorski javor, različne vrste lesnih gob na podrtih drevesih snežniškega pragozda, občudujemo lahko od snega povita bukova drevesa, skratka, kot bi rekel avtor »raj na zemlji«. Da o pisanem živalskem svetu niti ne govorimo. V jutranjih urah naju spremljajo črede smjadi in jelenjadi, divji prašiči, gamsi, orli in seveda tudi kakšen medved. V zimskem času si sneg in burja podajata roko in narava rada pokaže, kdo je v teh krajih pravi gospodar.

Upava, da to ni bila zadnja razstava in da jo bova lahko nadgradila čez kakšno leto ali dve z novimi motivi, saj naju čaka še veliko novih izzivov

in odkritij. Pri tem nama pomagajo tudi prijatelji in znanci, ki so nama pripravljene pokazati še kakšno nedotaknjeno področje in še kakšno zdravnino zelišče, za kar sva jim hvaležna. Običajno je treba novo odkrito pot večkrat prehoditi, da bi bil res prepričan, da boš dosegel željeni cilj in se varno vrnil na izhodiščno mesto. V gozdnih prostranstvih pod Snežnikom se zdijo vse poti enake. Tudi po današnji razstavi se bova vrnila na začetek poti in iskala nove motive, ki jih bova zabeležila skozi objektiv.

Stojan Boštjančič, sopotnik na skupnih pohodih

Nagovor ob otvoritvi razstave, 8. avgusta 2018 v galeriji Doma na Vidmu

Moj spomin na mlin

Kako srečna in hvaležna sem danes! Kot bi se mi izpolnile izgubljene sanje iz otroštva!

Ta hiša – ta velika hiša ponovno žari v svoji prvotni podobi! Gosposko dostojanstvena, nič napadalno bahavo ne bode v oči kot hiše novodobnih bogatunov, ki si domišljajo, da se je svet začel z njimi. Ponosno zravnana, s stoletno glicinijo nad glavnim vhodom, z bleščeče umitimi okni in umetelno izvezenimi zavesami stoji sredi placu. Edina, ki je v tem mestu pilarjev in mlinarjev ponovno pogonala mlinsko kolo svojega šeststoletnega mlina!

Kdo so bili ljudje, ki so zgradili to hišo, mlin, žago? Kakšno seme lju-

bezni in spoštovanja do tradicije so zasejali v svoje potomce, da so jo ti ohranili do današnjih dni?

V začetku 15. stoletja je tu, v deželi Kranjski – Slovenski marki velikega avstrijskega cesarstva, živel neki Christian de Bistrica. Pokončni in neustrašni so morali biti njegovi starši, da so ga v tistem času poimenovali Kristjan! Meje dežele so takrat že ogrožali močni in dedni sovražniki krščanstva Otomani, ki so širili svoje osvajalske pohode proti deželi Kranjski in Dunaju. In podjeten, vztrajen, moder in vizionarski je tudi moral biti Kristjan, saj je svoj mlin na reki Bistrici postavil prav na vhod – na hodnik, ki je vodil v Guranji

kraj, vasico pod gradom viteza Aloha Bistriškega. Ob njegovem mlinu, na drugi strani hodnika, je stala cerkev sv. Jurija. Ob nedeljah se je sem zgrinjala množica ljudi k maši. Tu je glasnik po maši razglašal ukaze in sporočila grajskega gospoda, trgovci pa so na stojnicah ponujali svoje izdelke. Si je mar Kristjan zato nadel priimek Hodnik? So ga tako klicali sokrajani? Kristjan Hodnik?

V 2. polovici 19. stoletja je bila zgrajena Južna železnica z Dunaja do Trsta in do Reke. Z njo sta se razcveteli tudi žagarska obrt in lesna trgovina. V Bistrici, v Ilirsko se je preimenovala leta 1830, je takrat mlelo več kot 40 mlinov in okrog

30 žag. Hodnikovim so šli posli očitno zelo dobro od rok in spet je bil eden od Kristjanov tisti, ki se je odločil. Ukrotil je reko Bistrico z obokom in na njem zgradil verjetno največjo hišo v kraju z mlinom in žago. Hiša nosi letnico 1855 in takšna je še danes. Enkratna. Impozantna.

Takšna je bila tudi v mojih otroških letih.

Z mamu sva živeli v hiši z vrtom tik ob Hodnikovi. Okno spalnice najinega majhnega stanovanja je gledalo na reko Bistrico, na Hodnikov vrt, na žago, na mlin. Ko je bila mama v službi, se nisem smela potepati naokrog, zato sem ure in ure, sama, zrla na tisto bujno ograjo rožnatih vrtnic, na cvetoče jablane in slive spomladi, za katerimi so se slutili pogovori in gaganje račk. Ure in ure sem poslušala klopotaenje mlina, rezko, enakomerno pesem žage in uživala ob šumenju vode, ki je padala na lopatice. Ob nedeljah sem lahko ostala dlje v postelji in takrat sem občudovala migetajoči ples sončnih žarkov na stropu spalnice, ki so se odbijali od zrealne vodne gladine.

Opazovala sem gospo Meri Hodnikovo in njene prijateljice. Včasih, zelo redko, sem med njimi opazila njihovo sloko hčer Zlato. Gospe so z živahnimi kretnjami odhajale mimo žage na vrt in v vrtni uti veselo kramljale. Opazovala sem gospodarja Kristjana Hodnika, visokoraslega gospoda vranje črnih las in bele polti, v temni obleki, z rokami na hrbtu. Z rahlo sklonjeno glavo je umirjeno in zamišljeno hodil po plantenišču* in preverjal, ali je vse v redu v mlinu, na žagi. Neznansko me je spominjal na mojega očka, maminega očeta ... K

njemu je običajno pridrobencljala mlinarica Micka, ko ji je hotel kaj naročiti. Prijazna, majhna in okrogla, vsa bela od moke. Gospo Micko sem videla največkrat. Venomer je hitela iz mlina na vrt in spet nazaj. Rada sem jo gledala ob jutrih, kako je odmaknila ploč v vrtnem zidu in spustila račke v reko in jih ob mraku poklicala, da so se pridno vrstile domov. Rada sem imela te račke ... Včasih je gospa Micka pripeljala s seboj deklico in dečka, da bi se igrala na pesku za planteniščem. Svetlolasa, ljubka otroka, skoraj vedno oblečena v belo. Mirno in vztrajno, zatopljena v igro sta zidala svoje gradove in pekla potičke iz mivke in peska ... Nobenega vpitja, nobenega skakanja naokrog, le deklica je včasih poučila dečka: »Glej, Miško, taku muoreš.« Nikogar drugega nista opazila ... Nikogar drugega nista potrebovala za igro ...

Kako da so mi te slike iz otroštva ostale tako živo v spominu?

Tam na oni strani rečice - za ograjo, je bilo življenje! Je bila družina. Je bila svetloba ... Midve z mamu pa sva bili v tistem majhnem stanovanju tako sami, brez svojih domačih v tujem svetu, kot je imela navado reči mama. Hodnikova domačija, čeprav zelo drugačna, je bila sublimacija doma in življenja, kakršnega sva midve z mamu izgubili. Spominjala me je na moj dom pri dedku pod Matajurjem. Na lepo prostorno hišo z vsemi atributi premožne beneške domačije. Tam sem se počutila kot kralj na planini visoki, obdana z vso ljubeznijo in pozornostjo dedka in širše družine. To je bil moj pravi dom. In je ostal do danes, čeprav samo še v srcu ... Edino kar sem bolešno pogre-

šala v njem, je bila mama. Ko me je končno vzela k sebi v Bistrico, sem dobila njo, zgubila pa sem vse drugo - dom in varnost. Počutila sem se, kot bi padla z drugega planeta med neznane ljudi. Razumela nisem niti, kaj govorijo!

Domov k dedku, mojemu očku, sem se vračala ob vsakih šolskih počitnicah. To je bil najlepši čas, a ni trajal dolgo. Na stalno prigravarjanje je očka končno predal posestvo sinu, mojemu stricu ... Moj očka je bil gospod! In ne razumem, kako lahko jabolko tako daleč pade od drevesa! Kako je lahko sin tako drugačen od svojega očeta. Mogoče, ker jim je med vojno umrla mama? Ker so očka mobilizirali v italijansko vojsko in so otroci ostali sami na domačiji?

Stric je hotel preurediti vse po novem. Brez občutka za lepo, brez spoštovanja do tradicije je razobličil krasno benačanko v brezdušno spačen kolos! Na smetišče je vrgel vse talne ploščice z mozaiki, veliki vzdani štedilnik, lončeno peč z reliefi, dekorativno medeninasto okovje, lesene opaže, stilno pohištvo! Podrl je veliki leseni gank, ki je krasil celo hišo in ga nadomestil z majhnim betonskim spačkom! Tudi beneška okna so mu bila previsoka in preozka! Prepleskal je prekrasne freske in modro zvezdnato nebo v očkovi sobi, ki sva ga vedno skupaj občudovala in raziskovala, ko mi je ležeč na postelji pripovedoval o starih časih ... Pri obnovi očka ni imel nobene besede. Oba sva jokala ... Začelo ga je boleti srce. Ni mogel dihati ... Za kratek čas je prišel k nama v Bistrico. Kmalu zatem je umrl, star komaj 67 let. Ob teh spominih tudi mene še danes stiska pri srcu ...

*Leseno mostišče nad vodo med mlinom in žago

Hodnikova domačija bi lahko končala na podoben način. A ni!

Življenje se je v novih družbenih razmerah in po nacionalizaciji korenito spremenilo. Gospodar Kristjan Hodnik svojih velikopoteznih načrtov za modernizacijo žage in mlina ni mogel več uresničiti. Žaga je prenehala peti, klopotanje mlinskega kolesa je utihnilo, drogerijo, kamor me je mama še pošiljala h gospe Albinci po kakšen globin ali sidol, so zaprli. Gospod Hodnik je moral iskati zaslužek drugje. Družina se je odselila v Ljubljano. Hiša je ostala prazna, a ne zapuščena.

Če bi to hišo imeli drugačni ljudje, bi jim verjetno pomenila zgolj eno samo velikansko breme, en sam odvečen finančni strošek in brezno brez dna. In ta stoletna dama bi z vso svojo bogato zgodovino neslavno shirala sredi Placa, tako kot se je končala in šla v pozabo veči-

na dragocenih zgodb pri nas. Tudi naša.

A tako kot sta svetlolasa deklica in deček nekoč zavzeto gradila gradove iz mivke, tako sta Kristjan in Mojca Hodnik, s podporo in pomočjo družine, postopoma oživila hišo in mlin. S Kristjanovo uporno velikopoteznostjo, izjemno prodornostjo, vztrajnostjo pridobivanja evropskih sredstev za ohranjanje kulturne dediščine in Mojčino predanostjo družinski tradiciji, z izjemnim smislom za dom, za lepo in detajle sta iz hiše ustvarila – dvorec. Z njima sta se energija Christiana de Bistrice in njegovo ime ohranila do danes. S to energijo se je ohranila tudi glicinija, ki že več kot stoletje vztraja z grudo zemlje na pločniku pred hišo. Z njo živijo podjetniški duh, vizija in ljubezen do dediščine prednikov, ki so poganjali utrip in soustvarjali zgodovino mesta skozi stoletja.

Hodnikova zgodba s svojo 600-letno zgodovino ni pomembna samo za Hodnikovo družino, ampak je pomembna kulturna in tehniška dediščina mesta in države, saj sodi Hodnikov mlin gotovo med najstarejše v Sloveniji. Ohranitev, vzdrževanje in prenova tako bogate dediščine je velikanski projekt, ki bi bil zalogaj celo za državo. Lotiti se ga samoiniciativno pa so zmožni samo redki, posebni, sposobni, močni ljudje. In Hodnikovi sodijo mednje!

Občudujem Kristjanovo vizijo, pogum in moč, da je skupaj z družino uresničil ta velikanski projekt, ne samo zase in svojo družino, ampak tudi v spomin na ljudi in čase, ki so minili.

Taki zgledi nam ljudem pomagajo, da se zavemo, kdo smo, od kod prihajamo, kam gremo. Nam dajejo moč za življenje, saj brez korenin ne bi mogli rasti. In brez njih ne bi bili Ljudje.

Zvezdana Marija Kompara

Bistriško jezero

Pripovedujejo, da je bila v pradavnini bistriška dolina veliko jezero, ki je segalo tja do Postojne. V Podtabru so bile železne rinke, na katere so privezovali čolne. Starejše domačije so dobile imena povezana z vodo, na primer Čenarjevi bi lahko bili čolnarjevi.

V davnih časih so tu živeli velika- ni ajdi. Pod Snežnikom so imeli svoje domovanje. Jezero jih ni nič oviralo, z eno nogo je ajdovski fant stal na Snežniku z drugo na Ahcu, drugi z eno nogo na Zemenskem gradišču, z drugo pa na Premskem gradu. Ko so se ajdi med seboj pogovarjali, je jezero valovilo kot morje. Ko si je ajdovska deklica prala lase, je stala z eno nogo na Zemenskem gradišču, z drugo pa

na Premskem griču. Jezero je bilo takrat polno njenih lepih belih las. Nekoč se je v naših krajih razbesnela huda nevihta. Deževalo je veliko dni. Jezero je naraščalo in naraščalo, odprli so se požiralniki, nevihta se je umirila in posijalo je sonce. Voda se je začela umikati v brezno Škocjanskih jam, mogočni požiralniki Postojnske jame so vodo posesali v globine, jezerske vode so izginile v podzemlje. Narava se je poigrala z našo zemljo. Tako je bistriška in postojnska dolina postala suha, plodna in naseljena do današnjih dni. Velikani ajdi so takrat izginili kdove kam iz naših krajev, ostali so le v pravljicah in pripovedkah.

Nadja Gombač

Ajda v slikanici Pravijsko, da... avtorja Romea Volka

Misel vesoljstva

*Misel vesoljstva,
z davnine poslana
za vekomaj dana.
Vsa narava,
vesolje,
človek,
jo nosi zapisano v srcu,
svojem deenkaju,
svoji duši.
Od stvarnika poslana.
Od rojstva,
do smrti.*

Nadja Gombač

Trenutek narave

*Kako naj opišem
ljubezen narave,
svetlobo neba,
mežikanje zvezd.*

*Srečne dneve,
ko srce poje,
brstenje pomladi,
zvok lista,
ko ga veter odnese.*

*Jutranjo roso
sonce osuši.
Vse odide
daleč v neskončnost.*

*Trenutki spomina
večno ostanejo
v zemeljskem krogu
tudi, ko nas več ne bo!*

Nadja Gombač

ILIJA TROJANOW ob podelitvi nagrade Vilenica

Kraška jama Vilenica, sobota, 8. september 2018

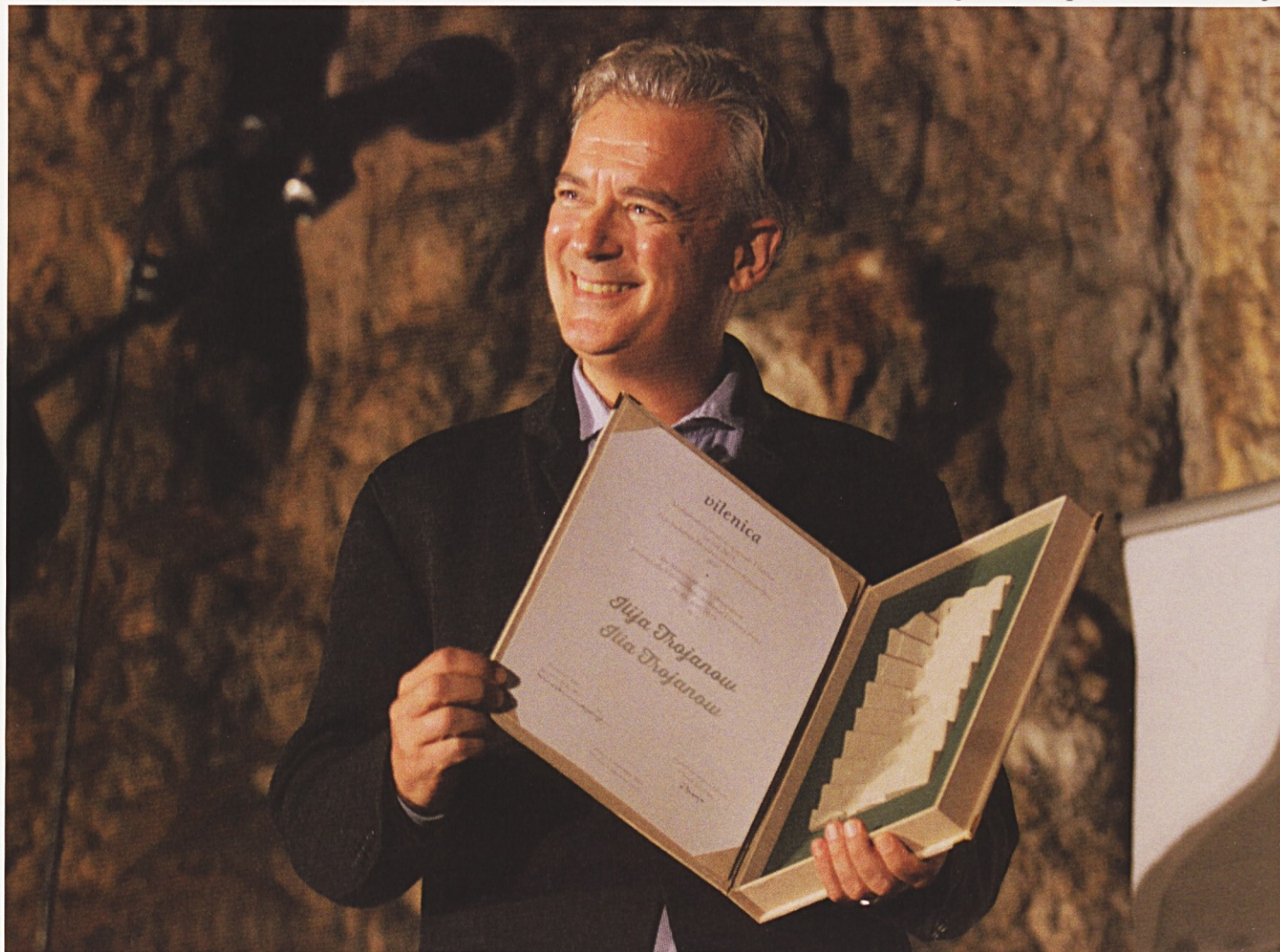
Pobegnil sem z Vzhoda na Zahod. Natančneje rečeno, iz Nove Gorice v Gorizio, z nove gorice na staro gorico, vsekakor je šlo za vzpon. Niti petdeset kilometrov od tod. Pristal sem v obljubljeni deželi, v zbirnem taboru v Padricianu, po slovensko v Padričah, blizu Trsta. Niti pet kilometrov od tod. Je to sploh lahko naključje?

Nemška beseda za mejo, Grenze, je bolgarska granica. Le malo se razlikujeta. Po zvenu pa sta sorodni tudi slovenski Gorici, imenu Gorizia v italijanščini, Görz v nemščini, Gurize v furlanščini,

ob vznožju Alp, na bregovih reke Isonzo, imenovane tudi Soča (pri čemer je prvi izraz moškega, drugi ženskega spola, pač odvisno od jezika). Mikrokozmos evropske zgodovine: obdobja, v katerih se je mešalo in premešalo slovensko, italijansko in nemško – vse do apokalipse nacionalne norosti. V tem mikrokozmosu sem se napotil iz Gorice v Gorizio, čez granico, potem pa še, vsaj jezikovno, v Görz. Po tem, ko sem spoznal Görz, sem hotel spoznati še Gurize in naposled sem zahrepenel po Gorici.

Kako slab timing. Če bi pobegnili prej, denimo leta 1900, nam ne bi bilo treba bežati, obstajali bi sicer Gorica in Görz, ne pa tudi granica, le utrujeni objem habsburške monarhije. In če bi bili tedanji časi današnji, bi še danes lahko brez zidov, bodečih žic in obmejne kontrole prehajali iz G. v G., ne da bi vedeli, kje se en G. začne in drugi G. konča. Vse to v krhkem objemu Evropske unije. Kakšna smola!

Če bi se na pot podali v začetku 16. stoletja, bi postali beneški državljani; če pa bi to območje

Avtor fotografije: Andraž Gombač, Primorske novice

prečkali v začetku 19. stoletja, bi se morali pokloniti Napoleonu v njegovih Ilirskih provincah (mimogrede povedano, so tedanji jezikoslovci ilirski jezik opredeljevali bodisi kot južnoslovenski jezik vključno z bolgarščino, vendar brez slovenščine, ali pa kot srbohrvaško-slovenski jezik brez bolgarščine; meje definicij, kategorije ločevanja).

Leta 1971 so znamenja časa zapovedovala neprehodne meje. Vlada la je hladna vojna, med Baltikom in Sredozemljem je visela železna zavesa in mesto Gorizia je ležalo sredi gozda, ki smo ga ponoči prečkali, nedaleč od rimske ceste, ki je nekdam vodila iz Akvileje v Emono. Right place, wrong time.

Ni čudno, da sem negativno obseden z mejami. Meje so bodoče fronte. Še včeraj sta Schmitz in Svevo verjela v raznolikost v Enem, že jutri pa si bosta stala nasproti ob Soči kot predstavnika dveh armad, ki se bosta spopadli, ki se bosta dvanajstkrat klali med seboj, dokler jih ne bo 1.205.000 padlo na italijanski strani in 1.291.000 na habsburški strani, med katerimi so bili številni Slovenci. Številke, ki bi jih morali vsakemu nacionalistu vtetovirati na nevedni, lahkomiselni jezik. To je zgodba o meji, o Grenze in granici: kri, ki je noben dež nikdar ne bo izpral.

Predvčerajšnjim sem bil v Novi Gorici in Gorizii. Ne vem, ali se mi je samo sanjalo, a med njima je muzej, ki hrani življenjske zgodbe, vse tiste nepomembne,

brezimne usode, ki so jih s seboj odnesli vetrovi sprememb, ki jih je uničilo morilsko orodje po imenu Grenze, granica.

Včeraj sem bil v Padričah. Današnji begunci so drugod. Komaj kaj spominja na številne jezike in upe, ki so bili strpani v nekdanje vojaške barake. Veter veje po stopnišču zgodovine. Kot da bi zavijal, naj dokumente izpolnimo v skladu z resnico. Kar počakajte, saj vas bomo obvestili, ko bo kaj novega glede vašega statusa.

Vsaka meja je dolga, globoka rana. Tudi če se zaceli, če se ne gnoji, ne gnije ali ne vname, je jasno vidna brazgotina, ki še kar srbi, ker ločuje žive od mrtvih. Vsaka granica je nikogaršnja zemlja, ki jo naseljujejo duhovi, katerih hripavi šepet slišijo vsi, ki bi radi preskočili zid ali izkopali rov pod njim.

Nacionalist je apokaliptik usmratenih nogavic. Prihodnost človeštva je odvisna od tega, ali bomo znali presežati meje, kako močna bo vizija kozmopolitskega mišljenja in delovanja. To bi moralo biti še posebej očitno na tem mestu sredi Evrope, kjer me je moj beg, eden izmed številnih, popeljal v to, kar mi je bilo omogočeno. Prečkanje meje, granize, Grenza med Novo Gorico in Gorizii je bilo zame pot iz provincialne ozkosti v širni svet. Zaznamovalo je moje življenje, moje pisanje. Niti petdeset, niti pet kilometrov od tod. Je to sploh lahko zgolj naključje?

Prevedla Amalija Maček

Upanje

*Zate zeli nabiram,
se po travnikih podim.
Ti poljsko cvetje nosim,
da te le razveselim.*

*Posebej zate skuham hrano
v upanju, da s tem
življenjsko moč dobiš
in si zdravje okrepiš.*

*Kaj vse bi naredila ...
V želji iščem nov navdih,
da umijem bolečino z lica,
iz ust zvabim ti nasmeh.*

*So moje želje prevelike,
mar upati je greh?
Za dežjem vedno sonce sije,
po solzah pride tudi smeh.*

Ana Marija Seles

PES

*Zvesti pes mi dela družbo.
Spremlja vsak moj korak.
Razume, ko mu govorim ali molčim.
Pripravljen je vse želje izpolniti.*

*Ko sem bolna in ležim,
me pred vrati sobe čaka.
Potrpežljivo leži,
noče jesti in ne piti.*

*Uboga žival zelo trpi,
čeprav ne zna povedati.
Pogled poveša in molči.
Iz oči velika žalost govori.*

*Ko z njim pokramljam
in ga zraven še crkljam,
se mi smeje in dobrika.
Njegova hvaležnost je res velika.*

Ana Marija Seles

Obrazi našega mesta

Gospa Bosiljka

»Drugarica Bosa« je bila elegantna, visoka, lepa, mlada gospa. »Drugarica« pa je bila zato, ker so bili takrat v modi takšni izrazi. Beseda drugarica je med ljudmi pri nas pomenila, da gre za soprogo oficirja. Markantna podoba gospe Bose je prihajala še bolj do izraza v času od pomladi do jeseni, ko je lahko odložila težke plašče in druge zastore svoje lepote in še bolj črnelaso zagorela poživiljala puščobne ulice in hrapave pločnike. Spominjam se je v družbi z njenim možem, majorjem Petrovičem. Tudi on je bil visoke, vitke postave, takrat oblečen v civilni obleki in v lahнем svetlem dežnem plašču. Skupaj sta bila videti kot par popolne skladnosti. Gospa Bosa je bila s svojo dolgonogo in vitko postavо pravi balzam za naše takratne vsakdanjike. Bila je šarmantna in markantna osebnost, ki se je zavedala svoje lepote in jo radodarno trosila, kjerkoli je bila in kamorkoli je šla.

Bila je polna veselja, ljubezni, radosti. Vsa je bila kot ognjemet cvetlic povezanih v buket nikoli ovenelega cvetja.

Z možem majorjem je stanovala v Samsovi hiši, sedanjem domu upokoјencev na Bazoviški cesti in tako jo je bilo moč pogosto videti. Gospa Bosa je hotela biti lepa za vse oči, ki jih je srečala. Opazila je vsakogar, ki jo je videl in pogledal na tisti način, ki ga je pričakovala - ki jo je pogledal občudujoče. Tudi zaradi takšnih pogledov se ji je zdelo vredno skrbeti za svojo dražestno podobo.

Največjo skrb je posvečala svojim dolgim nogam, ki so prosile in vpile po elegantnih okraskih, ki bi povečali očarljivost hoje njenih nog, pod katerimi so se pločniki spremenjali v bulvarje s pariškim naglasom. Ampak takratni naši časi niso še poznali damskih butikov, ki bi jo lahko obuli v unikatno razkošje čarobnih čevljev.

Takrat so prihajali iz Amerike paketi. Tudi moja mama jih je, od svoje sestre, dobivala od tam. Sčasoma se je v veliki kartonasti škatli nabralo lepo število ženskih čevljev, ki jih moja mama ni mogla nositi. Mnogi so bili zelo elegantni, nekateri celo ekstravagantni. Gospa Bosa je za te čevlje izvedela od naše sosede Evice in ta jo je nekega dne pripeljala v hišo na čevljarske ogledе. Gospa Evica je bila šivilja in šivala je tudi »drugarici Bosi«.

Sedeli sta v kuhinji in mama je prinesla veliko, dragoceno škatlo in

jo postavila k neučakanim nogam naše gostje.

Gospa Bosa si je čevlje ogledovala, jih otipavala, razpostavljala okrog slavlolokov svojih nog, se sezula ter jih začela pomerjati.

Sedel sem na zaboju za drva in opazoval trgovinsko dogajanje. Ona me ni pogledala. Tako se je zdelo. Mama in soseda sta bili zaverovani v njeno pomerjanje in nista mogli videti, da me je gospa, ki je bila sedaj res bosa, kdaj pa kdaj ošini-la s pogledom. Moral sem gledati z zamaknjenostjo, ker je odigrala modno revijo nog in čevljevčkov pomladanskih vzorcev, ki so med seboj tekmovali, kdo bo bolj ljubek.

Tedaj zares bosa, si je krilo potegnila rahlo nad kolena, migala s prstki, da je noga hitreje drsela v obuvalo, nekoliko odmikala krilo, da je bolje videla, kako se ji prilegajo, napravila kakšen korak naprej in nazaj ter počela še toliko drugih očarlji-

vih vragolij, v katerih so čevlji dobivali podobe ljubkih mačic, ki so zavijale oči, migale z repki, dvigale tačke in tako sladko predle, da sem postajal sladkosnedni muc, ki se mu cedijo sline od tolikih sladkosti.

Gospa Bosa je uprizorila pravo modno revijo lepih obutkov in še lepših nog. V odvisnosti od čevlja, ki ga je pomerjala, je v čudenju, veselju ali obžalovanju povešala in dvigala trepalnice, zavijala z očmi in šobila ustnice v različno sadje, narezano v vabeče rezine.

Izbrala je tri najlepše pare in jih zavite v papir odnesla s seboj. Prav gotovo jih je doma znova pomerila in k njim izbrala primerno garderobo. Bila je pomlad.

Nekaj dni po »modni reviji« elegantnih čevljev iz uvoza, prelepih nog in očarljivih pogledov sem srečal sosedo Evico. Pripovedovala mi je, da je gospa Bosa zelo zadovoljna z izbrano poletno obutvijo in da se je veselila kot male deklice igrača in se ji zahvaljevala, da ji je pomagala najti tako elegantne in unikatne čevljičke.

Potem mi je, obotavljivo in neka-ko mimogrede omenila, da me je gospa Bosa zelo hvalila. »Je lep in prijeten dečko, vedno lepo urejen, prijaznega videza, lepega vedenja ...« Gospa Evica mi je morala te komplimente sporočiti. Bil sem jih vesel, komplimentov najlepše ženske našega vsakdana tedanjih dni.

Bil sem na vrsti, da se odzovem tako lepemu »vabilu«, ampak kaj naj stori dijak, bojzljiv kot sem bil. Gospa Bosa pa kakšnih deset let starejša in žena majorja. In kaj naj stori tak zelenček, ko sliši slavo-špev takšne lepe ženske? Lahko

samo sanjari. Sanjaril sem in se bal celo sanj. Gospe Bose nisem nikoli srečal same. Ob srečanjih, ko je bila z možem ali prijateljicami, me ni gledala, me je pa videla, kaj drugega tudi ona ni mogla.

In prišel je prehitri čas septembra, ko sem moral znova v šolo, drugam.

Gospa Bosa je odšla z možem, ki je dobil prekomando, v Zagreb. Morda je tudi tam lepa, ponosna emancipiranka šla obuta v »naše« obutke ob pogledih mimoidočih. Morda jo je kdo od njih, bolj srečen kot sem bil, ljubil, če ga je izbrala.

Po dolgih letih sem se srečal s prijateljem, s sošolcem, ki je iz daljne dežele prišel domov na obisk. Imela sva okrog štirideset let, rojena sva bila istega leta. V pogovorih sva se spominjala preteklih šolskih in drugih časov. In v teh pogovorih sem omenil tudi »drugarico« Boso. Ob njeni omembi se je veselo nasmešnil: »Seveda, poznal sem jo.« Takrat je končal srednjo šolo, se zaposlil in kot harmonikar je bil član ansambla, ki je ob sobotah igral v domu JLA, ki je deloval v sedanjem Sokolskem domu. Muzikanti so igrali na odru in z njega so imeli razgled na plesišče. Povedal mi je, kako je s svojo pojavo, temperamentom in veselostjo takoj zbudila splošno pozornost. Na ples je prihajala vedno in nobenega plesa ni hotela zamuditi. Tako so jo gledali, kot da pleše solo in da drugih plesnih parov ni.

Pogledal sem ga skoraj z zavistjo, ker jo je lahko tolikokrat videl in gledal. Kljub temu pa sem bil vesel, da sem bil po oni »modni reviji« deležen njenih komplimentov. Zaradi tega jo imam še danes rad v svojih mislih in jo bom imel še nap-

rej, dokler se je bom lahko spominjal.

Bila je ena redkih žensk, ki me je, v času tega mojega življenja, opazila. In če se je preselila v novo življenje, ji želim tudi tam lepote, ljubezni in ponovnega snidenja. Takrat bom imel dvajset let in bom prodajalec v butiku najlepših ženskih obutkov, z njimi jo bom obuval in z ljubeznijo skrivoma poljubljal njene lepe dolge očarljivke.

Ko sem iskal vire za ta spominski zapis, nisem našel prebivalca, ki bi jo poznal, ali o njej kaj zanimivega povedal. Takrat, oziroma nekaj let pozneje, so pri nas nekateri poznali in se sedaj spominjajo dveh drugih drugaric istega imena, ki pa nista bili »moja Bosa«. Poklical sem A. B. in jo vprašal, ali je poznala drugarico Boso. »Ah, Bosa? Kako je bila lepa!« Nekajkrat je gospo Boso videla v družbi, v kateri je bila, in tako se je gospe spominjala prav od blizu. »K nam v Bistrc je prišla leta 1951 in odšla leta 1953. Bila je prijateljica z M. L. in iz Bistrice sta z možem odšla v Zagreb.« A. B. se ni mogla spomniti, od kod je bila doma. Zdi pa se ji, da je bila srbske narodnosti in takrat stara okrog trideset let. »Da, tako lepa je bila tudi pozimi v rdečem bordo plašču in dolgih hlačah. Ena izmed redkih žensk, ki so takrat, predvsem pozimi, nosile dolge hlače. Da, Bosilka Petrović je bila lepa, elegantna, šarmantna, markantna mlada gospa. In prav gotovo je bila doma iz večjega mesta.«

Ta zapis je skromen slavošpev njeni lepoti in vsem lepotam pred njo in za njo, ki so kadarkoli poživljale in razveseljevale naše preveč puste vsakdanjosti.

Ivko Spetič

Igor Knap – umetnik, avtor kipcev in skulptur

Tokrat dajemo besedo umetniku Igorju Knapu, da se z besedo in slikami predstavi Bistričanom. Vse je namenjeno tistim, k si niso utegnili ogledati njegove razstave v galeriji v Domu na Vidmu v mesecu avgustu leta 2017.

Ime mi je Igor Knap, rodil sem se v Ljubljani, leta 1953. Otroštvo sem preživel v Trnovem, oziroma v Gaberju. Osnovno šolo sem najprej obiskoval v trnovskem samostanu, nato pa v novi bistriški šoli. Tam sem izdelal svojo prvo mojstrovino iz lesa, ki je bila razstavljena na šolskem hodniku. Sledila je selitev v Ilirsko Bistrico, v Rozmanovo ulico in s tem konec najlepših, brezskrbnih otroških let.

V tem obdobju sem se vključil v Planinsko društvo in postal planinski vodnik ter kar nekaj let aktivno pomagal pri izobraževanju planinskega podmladka. Po končani osnovni šoli sem se vpisal na najbližjo reško poklicno šolo, jo uspešno zaključil in pričel delati v prevozniskem podjetju Transport Ilirska Bistrica. Šolanje sem ob delu nadaljeval na srednji tehniški šoli in ga uspešno tudi zaključil. V službi sem se redno srečeval z goro zanimivega, odpadnega železnega materiala. Utrnila se mi je ideja, da iz tega sestavim veliko skulpturo, ki bi krasila dvorišče Transporta. Hkrati bi bila ta skulptura tudi poklon umrlim sodelavcem. Nadrejeni so se strinjali s to idejo. Kot aktiven mladinec sem lahko s pomočjo Mladinske organizacije prišel do vrhunsko priznanega umetnika Toneta Svetine. Gospodu Svetini sem predstavil svoje stvaritve, ki jih je ocenil kot zelo dobre

in rekel, da sem material, iz katerega se bo dalo kaj dobrega narediti. S prihodom vabila za služenje vojaškega roka so tako sanje padle v vodo. Svoje vojaške obveznosti sem pričel služiti v Bileči, nato sem bil premeščen v Strumico.

Napočil je čas za ustvarjanje družine in doma v Račicah. Poročil sem se in rodili sta se mi dve hčerki. Primoran sem bil veliko delati, ustanovil sem tudi popoldansko obrt, ves čas se je moje delo vrtelo okoli železa.

Veliko časa sem preživel na vojaških vajah, v matičnem podjetju

pa aktivno deloval v skupinici inovatorjev. Pri vseh teh dejavnostih časa za umetnost ni in ni bilo, porinil sem jo na stranski tir.

V času osamosvojitve mi je bila zaupana pomembna naloga, bil sem poveljnik čete za posebne namene. Na to sem izredno ponosen, saj sem aktivno sodeloval pri osamosvojitvi Slovenije.

Transport, kjer sem bil še vedno zaposlen, je doživel korenite spremembe. In spet je bilo potrebno začeti vse znova, zaposlil sem se v IPIL-u in se pozneje upokojil.

V zasluženi »penziji« sem se spopadal z dolgočasjem in težavami, ki spremljajo novodobne upokojence – deloholike. Nekega dne, ob pospravljanju podstrešja, sem ugledal kup desk in vej. To so bili ostanki pred leti izpuljenega domačega stoletnega oreha. V čast tasta, lastnika tega mogočnega drevesa, sem kar z motorno žago zarezal v korenino in iz nje naredil njegov obraz. Bližnji so bili naravnost navdušeni nad skulpturo. Dobil

sem veliko spodbudnih besed, zato se mi je porodila ideja, da bi obudil mladostniške sanje – ustvarjanje, tokrat iz domačega lesa.

Tako sem začel delati z meni popolnoma neznanim materialom. V edino pomoč mi je bil stric Google in nekaj nabavljenih dlet ter veliko spodbud in pohval s strani domačih.

V svoji delavnici se rad družim tudi z vnukom in vnukinjo, ki sta moja največja občudovalca in

hkrati vajenca. Kot mladenič sem ustvarjal iz železa, zdaj najraje kiparim iz lesa, spogledujem pa se tudi z glino in alabasterjem.

Ko pogledam na svoje izdelke, sem zelo srečen, da mi v danih okoliščinah, brez ustrezne izobrazbe, vse to uspeva. Zavedam se vseh napak, vendar upam, da bom lahko naredil še veliko takih, »pomankljivih stvaritev«, ki že krasiijo police sorodnikov ter prijateljev in nenazadnje tudi moj dom.

Igor Knap

Krompir, ta krompir

»Ti imaš pa res krompir!« – Ste že slišali ta rek? In veste, kaj pomeni? Jaz si ga do nedavna nisem znal razložiti. Nisem vedel, kaj in kam naj bi s tem krompirjem. Potem pa se mi je zabliskalo.

Dandanašnji je krompir ena najbolj cenjenih in po vseh celinah na veliko gojenih kulturnih rastlin. V Evropo ga je menda prvi prinesel Krištof Kolumb. Doma pa naj bi bil v goratem severozahodnem predelu Južne Amerike. In medtem ko se je na zahodu naše celine kar hitro uveljavil, v tedanjem velikem avstrijskem cesarstvu ni bilo tako. Znamenita cesarica Marije Terezija ga je morala vpeljati prav z vztrajnim dopovedovanjem in prepričevanjem, skoraj na silo, z odloki o obveznem sajenju, saj naj bi bistveno obogatil ljudsko prehranjevanje. Naprednejši kmetovalci, ki so ga sprejeli prvi, so ga sprva sadili le kot okrasno cvetje. Saj je cvetoči krompir res lep. In treba je priznati, da pogled na njivo cvetočega krompirja še danes vzradosti človeško oko. No, morda le moje oko. Sprva ljudje tudi niso vedeli, kaj je pri tej rastlini užitno. Zelene kroglice, ki so nastajale iz cvetov? Ne – oprijel se jih je celo glas, da so strupene. Ko so pa poskusili gomolje, je krompir krenil na svojo zmagovito pot. Postal je kruh ubogih, kot so rekli. Marsikatero našo vas je poslej reševal dotlej ponavljajočih se lakot. In tisti čas je nekdo nekje prvi uporabil besedno zvezo »imeti krompir« v prenesenem pomenu »imeti srečo«. Imeti zaščito pred zimsko lakoto. Tudi sam si brez krompirja ne znam predstavljati vsakdanjega življenja.

Moja izkušnja s pridelovanjem krompirja pa sega v sredino 20. stoletja. S poldrugo leto mlajšo sestro sva kot najstnika ostala sama na srednje veliki kmetiji. Ate in mama sta v poldrugem letu drug za drugim zapustila ta svet in štiri otroke. S sestro sva bila po letih v sredini, starejši brat je bil vpoklican k vojakom, mlajši triletni bratec pa je bil odveden v rejo k tetam in stricem v sosednjo vas. V štali je ostal par konjičev in štiri do pet glav goveda. V svinjaku prasec ali dva pa kokoši in zajci. Skratka, kmetija, ki jo je bilo treba obdržati pri življenju za vsako ceno, dokler se ne vrne iz vojske brat, ki je bil predviden za bodočega gospodarja. »Za vsako ceno« je skladno s tradicionalnim prepričanjem, ki je tičalo nekje globoko v kmečki krvi, zapovedovalo tudi, da sem moral opustiti šolanje; po tretji gimnaziji in odlično opravljeni mali maturi, ki mi je pravzaprav zaradi odličnega uspeha v razredu niti ni bilo treba opravljati, kar priznali so mi jo. In sem ostal doma. In postal kmet. Z vsemi tegobami tistih let, ki jih je s t.i. obvezno oddajo pridelkov nekaj let prej kruto poglobila tudi nova oblast.

Prav zasidrana je ostala v mojem spominu dolga njiva Pod šulo, ki se je najbrže kazala še daljša, ker se je ravno tista leta za cel pravi kot obrnil način sajenja – danes bi zapisali tehnologija sajenja in posledično tudi nadaljnega obdelovanja krompirišča. Do takrat smo krompir sadili v vrste, prečno izkopane z motiko od jamča do jamča, potlej pa je vrste drevo, kakor smo rekli ustreznemu plugu, zarezalo vzdolžno od začetka do konca nji-

ve. Tako se je na kakih pet metrov široki njivi zvrstilo le devet ali deset dolgih vrst. A bila je ta njiva Pod šulo ena največjih naših njiv, merila je okoli petnajst arov. In štela je za dobro, rodovitno njivo. Tisti zgodnjepoletni dan je bil suh in vroč. Krompirišče je kar klicalo po plevicah, da bi rešile, kar se je še rešiti dalo. Krompirjeva stebelca so bila šibka, prav uboga. Menda tudi zato, ker se v letih med vojno in tik po njej ni dalo zamenjati semen in ker je bila zemlja premalo pognojena pa še suša je bila. Nebogljena stebelca so na več mestih napadale požrešne rdeče ličinke koloradskega hrošča, ki naj bi ga hkrati z UNRA paketi zavezniške pomoči razdejani Evropi zasejali Amerikanci. – Plevel vseh vrst se je trdoživo in neusmiljeno razraščal in razraščal. Namesto plevic, kot v prejšnjih časih, sva obtičala na vsej dolgi njivi sama s sestrico. Menda sva se smilila drug drugemu, tudi s pomislijo na prastaro skrb pred zimsko lakoto. Že kot prvošolcu postojnske gimnazije se mi je globoko vtisni v spomin Kosovelov verz o lačnih otrocih: Krompirček, krompirček v obliči mrzle ročice ogreje ...

Krompir pa je zdaj že dolgo najljubše in vsakodnevno zgornjepivško živilo. In ne le njihovo. Krompir na sto načinov. Od krompirja v obliči pa do krompirja v zevnci, ki mu rečemo kar zelenci. Tudi jaz ga imam rad. Na vse načine.

Silvo Fatur
(Iz novelističnih zapisov Dvojna pot, okr. 2010)

Deček in bog

Je že tako, da kadar zvonijo, se je nekaj dogodilo. Je to poldne, sveti večer, sveto jutro, vabilo k maši ali večernicam, ali pa zvonijo kar tako, posebno takrat, ko mulci preizkusijo moč z vlečenjem ene, dveh ali kar treh vrvi, ki so vezane na zvonce. Da to ne ostane nekaznovano, je dejstvo. Mežnar se kljub starosti in revnemu telesu neverjetno hitro znajde pod stopnicami, ki vodijo v stolp. V turn. Tu so namreč vrvi. Če niso mulci dovolj hitri, prileti kaka krepka zaušnica ali brca. Nič ne pomaga, da vreščijo, kako ga bo bog "poštrafal". Da bodo povedali "gospudu" (župniku).

Take in drugačne so se dogajale tistega leta, ko so v fari načrtovali veliko dogodkov v cerkvi. Obhajilo naj bi bilo, birma, nekaj porok in največji vaški praznik, shod ob sv. Jakobu. Veselili so se predvsem mulci, saj bo na te dni do sit hrane. To je bilo najpomembnejše. Taki časi so bili. Radi so se pošalili, čeprav je bila šala grenka, da so vsak dan lačni, vmes pa tudi. Kaj naj bi to pomenilo, niso vedeli, lepo pa se je slišalo. Mali, kot so ga klicali, je še posebej razmišljal o jedači, ne hrani. Jedača je bila bolj oprijemljiva. Veliki Tonič je imel navado reči, da je za drek štukat vse dobro. Tudi trde tepke. Pa kaj bi, tako je bilo.

Kaj naj počne danes? Če gre domov, ga bo oče prisilil goniti kovaški meh. Saj ni bilo težko delo, z obema rokama si vlekel za verigo, privezano na železno prečko, ki je dvigovala in spuščala meh. Iz njega pa je sikajoče pihalo na og-

njišče, kjer se je gredo železo. Kovač ga bo obdelal. Če se je le dalo, se je mali izmuznil, češ da moralat. Pozneje so kričali nanj, da če lula celo popoldne. Domov, v "hižo", ga ni vleklo. Nikogar ni bilo. Starejša sestra je bila poročena k sosedovim, mlajša je bila kdo ve kje, starejši brat pa je služil vojsko. A ja, mama jim je nedavno tega umrla. Da jo je vzel bog, so govorili. Mali je molil ob njeni postelji, ko je tako težko dihala, in prosil boga, naj jo pusti živeti. Kdo ve, ali ga je sploh slišal. Kaj pa, če boga sploh ni? Joj, ta misel je smrtni greh. Morda pa misli ne sliši. Ali pa. Ah, naj bo, kar če bit. "Gospud" jim je naročil, da morajo hoditi k nauku dvakrat na teden po šoli. Če že ni šlo drugače, je mali hodil k nauku. To, da če je šlo, pomeni, da ga ni imel kdo poslati, spomniti ali napoditi. Tudi s šolo je bilo tako.

Poleti ni bilo težav, saj je bilo toplo, sadje je nadomeščalo drugo hrano, s hlačami in srajco pa ni bilo težav. Ene je imel, o čistoči bi težko govorili. A ja, za strežnika pri maši ga niso hoteli, ker je bil umazan pa še hlače je imel raztrgane in z le eno naramnico počez so se držale na teleščku.

Vaški shod ali opasilo je bil vsekakor eden največjih vaških praznikov. Vsaj "do sit" so se najedli. Posebej tistega leta, ko so načrtovali birmo. Kar nekaj birmancev in birmank se je nabralo. Da bo prišel škof, kdo ve od kod, je bila glavna novica. Cerkev bo potrebno okrasiti. Oltar naj bo ves v zelenju in rožah. Vsak birmanec

naj iz bršljanovih listov splete vsaj meter dolg trak. Na pas iz blaga se prišije bršljanove liste, pa je. Malemu ni šlo v glavo, kako naj to naredi. A bo že kako, če bodo vsi, bo tudi on. Presenečen je čez nekaj dni videl pri sosedovih, da je mama svojemu birmancu na šivalni stroj šivala bršljan. Kako praktično. Tudi druge mame so to delale, najbrž.

Nič, bo kar bo. Trak je našel v stari omari. Kdo ve, čemu je služil. No, ni bil kdo ve kaj, a nekako bo že šlo. Nit je dokaj spretno vtaknil v uho igle in začel ustvarjati mojstrovino. Saj je kar šlo, morda niso bili listi ravno poravnani, sem pa tja je kakega zaznamovala kapljica krvi iz vboda, a kaj bitisto. Potrpeti mora, saj je Kristus tudi trpel, jim je večkrat govoril "gospud".

Kdo ve, če bo trak zadosti dolg. Metra ni imel, a če je trak raztegnil z rokama, bo menda ja dovolj. Okrog oltarja so se drenjali birmanci, obešali svoje trakove, župnik in nekaj starejših vernic je pomagalo. Oltar je dobival zeleno podobo. Trakovi so ga ovijali. Vsak birmanec je občudoval svojega. Mame so se res potrudile. Pred oltarjem je na tleh ležal zmečkan na roke šivan trak. Ta ni dober, je ugotovil "gospud". Trak z rdečo pikico na enem od bršljanovih listov je romal med smeti. Malega je čudno stisnilo pri srčku. Kaj hočemo, tudi Kristus je trpel na križu. Kajne?

Franc Gombač

Ovinkasta pot

Malce zmedena je bila ta pot. Sicer pa nič čudnega, dva avtobusa, torej skoraj 100 upokoјencev s povprečno starostjo sedemdeset in več. Človek se pravzaprav sprašuje, kako nam uspe priti na cilj in še celo domov pridemo vsi. Čeprav se to med potjo zdi malo verjetno, ker se kar naprej nekdo izgublja. Včasih celo mož izgubi ženo, ali pa žena moža, kakor se vzame. V našem primeru se je izgubila žena, pa ne po svoji krivdi. Ona se je držala programa in po ogledu muzeja v Kobaridu odšla na grič, kjer je kostnica. Točno je pisalo v programu: po ogledu muzeja, ogled kostnice. Mogoče je preslišala, da so se medtem premislili, da kostnica odpade, ker je prepozno, ali pa je bilo to povedano premalo jasno. Ona se je povzpela na hrib, ni je motilo, da niti pred njo niti za njo ni nikogar iz naše skupine. Tudi moža ni motilo, da sedimo že vsi v avtobusu, razen njegove žene,

mogoče se je že veselil, da je sedaj prilika, da se jo vsaj za nekaj časa znebi. To sploh ne bi bilo nič nenavadnega. Vsi zakonci z dolgoletnim stažem vemo, da so se nam take namere že kdaj prikradle v misli, so pa v večini ostale na našo žalost neizpolnjene.

Občasno so zalutale cele skupine in iskale avtobus tam, kjer nas je odložil. Razočaranje, da avtobusa ni več tam, je bilo veliko. Neka gospa za mano je začudeno spraševala: Ja kdo ga je pa odpeljal? Ko ji je nekdo povedal, da ga je odpeljal naš šofer na parkirišče, je bila kar malo razočarana nad tako prozaičim zaključkom. Najbrž se ji je bolj dramatična zdela domneva, da so avtobus ukradi. Mogoče je celo že videla naslov v katerem naših brezplačnikov: Ukraden avtobus poln izolskih upokoјencev. Policija storilce še išče.

Ko si na izletu, se obnašaš bolj sproščeno, ampak da se kaže

ta ležernost v tem, da gre mirne duše skupina upokoјencev direktno čez križišče, da se ne zmejni za zebre ali semaforje, je pa le malce zaskrbljujoče. Potem se pa lahko vprašaš, kaj žene te ljudi v takšno ravnanje. Ali je to predrznost, ali celo samomorilnost? Jaz bi rekla, da je pri ljudeh v naših letih spet odgovor zelo prozaičen – raztresenost.

Ne bi mogla reči, da sem se na tem izletu navduševala nad naravo. Za to je bil kriv siv in oblačen dan in pozna jesen, ki je potrgala že vse listje z drevja, tako da se ne morem nič več razpisati o topli barvitosti jeseni. Ogoljene krošnje v sivem dnevu človeka niti malo umetniško ne navdihujejo. Tudi Soča, sicer smaragdno zelena, je zaradi obilnega dežja v prejšnjih dneh tekla motna. Privlačil pa me je pogled na številne hudournike, ki so se z bregov v slapovih spuščali v reko. Tudi

posledica deževja v letošnji jeseni.

Tak moker, oblačen, jesenski dan pa ne razgali samo drevesnih krošenj, ampak tudi vso navlako ob hišah, na vrtovih, na poljih, ki jo poletno zelenje dobro prekrije.

Ko sem opazovala vse te vršace nad dolino Soče, vrhovi najvišjih so že pobeljeni, sem pomislila: Saj je lepo, ampak tukaj ne bi hotela živeti. Premalo je obzorja, vse je utesnjeno med vrhovi, da vidiš le košček neba, jaz pa rabim širino, rabim razgled, rabim morje, ob katerem dobiš občutek širjave, brezbrežnosti.

Pot je bila res ovinkasta, pa ne samo ena. Vse so bile ovinkaste in ozke. Ko smo se vzpenjali na Banjško planoto, da si ogledamo umetno jezero, zgrajeno za prečno elektrarno v Avčah, so bile ceste ponekod tako ozke, da sem se ves čas sekirala, kaj bo, če nam kdo pripelje nasproti. Hvala bogu, ni bilo nikogar.

Kadar se vozimo po takih cestah, ko mora avtobus na ovinkih lepo malo v rikverc, pa še malo manevrirati, da zdela ovinek, se tako obremenjujem, kot da je vsa skrb za varno vožnjo samo na mojih ramenih. Kar čudila sem se, kako brezbrizno se šofer obnaša v takih situacijah, vrti volan, vmes utegne povedati še kak dober vic in nas seveda varno pelje.

Rdeča nit vsakega našega izleta pa je hrana, pijača, muzika, petje, in sproščen smeh.

Če gremo po vrsti: najprej je time out za krofe, kozarček belega ali črnega, na vsakem izletu made of

Stanko in Tončka, večkrat zakroži tudi požirek močnejšega in tudi kavica. Potem je na vrsti malica. Sendviči so bili tokrat tako veliki, da niti Mira, ki je njihovo dolžino nakazovala tako, kot to počnejo ribiči, ni veliko pretiravala. Pa spet kozarčki in še kakšno pecivce, ki ga pripravijo pridne gospe.

Vsi tisti, ki obiskujejo raznorazne terapije smeha, ki se meni zdijo milo povedano smešne, bi morali enkrat z nami na tak izlet, da bi se naučili, kaj je to sproščen, spontan smeh. Sprožajo ga smešne situacije in vici, ki jih znajo nekateri res dobro povedati, med njimi tudi šofer. Njegovi štoski se ponavljajo, ker nas je že večkrat vozil, vendar nas vedno znova nasmejejo.

Zamerim mu le izbiro muzike v avtobusu, pravzaprav neizbiro, ker se neprestano ponavljajo isti CD-ji. No, mi imamo še srečo, ker to poslušamo enkrat ali dvakrat na leto, ne vem pa, kako se njemu ne sfrklja, ker to poslušna vsakodnevnih vožnjah.

Vse to pa kulminira na kakšnem kmečkem turizmu, kjer imamo večerjo. Neprijetne peripetije dneva so pozabljene. Ljudje se ob glasbi, plesu, petju, dobri hrani in pijači sprostijo in pozabijo na vsakdanje tegobe in skrbi.

In to je najbrž tisto, zaradi česar hodim tudi jaz tako rada na te, pa čeprav ovinkaste, poti.

Breda Grlj

Utrinek

*Tako je jutro blizu, zdaj, skoraj tu,
a mrak nad tistim robom še lebdi.*

Odsev na barvastem okvirju slike riše prejšnje dni.

*Vzdih globok in neizgovorjena misel
se v poltemi zgubi.*

Je bil večer res lep?

Pomisli in povej!

Frane Gombač

Še to

*Skrivenčena podoba grma
zakrije ptičev let,
prhut peruti slišiš
in nič več.*

*Ušla je misel svetla,
ostal je njen odlesk.
Bom lahko ti rekel,
bila nekje si vmes.*

Franc Gombač

Kdo ve ...

*Nekje tam daleč v ozadju
spomin se čuden skriva.*

Je sram to ali strah?

Kdo vedel bi, če ne ti?

Se res je to zgodilo?

Je res bilo tako?

Kaj pa če vse je le utvara?

Kdo ve!

Franc Gombač

100 let verigarjev, prvih slovenskih poštних znamk (1919–2019)

Prve slovenske znamke, imenovane verigarji, imajo v slovenski filateliji pomembno mesto. Ob koncu prve vojne jih je izdala poštna uprava v Ljubljani. Uporabljali so jih v celotni Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Tiskane so bile v dveh tiskarskih tehnikah (kamnotisku in knjigotisku) v treh tiskarnah. Njihova nazivna vrednost je bila izražena v valuti, kot je bila tedaj v veljavi: sprva v vinarjih, nato v dinarjih in parah. Znamke so izhajale do konca aprila 1921. Veliko pomanjkanje ustreznega papirja, barv in tehničnih sredstev je zahtevalo precej iznajdljivosti izdajateljev. Hudi problemi so bili s tiskom, nanosom tiskarske barve, perforiranjem, razrezom znamk, nanosom lepila in distribucijo. Vse to je tudi nehote povzročilo številna odstopanja in ponudilo zbiralcem skoraj neskončne zbirateljske možnosti. Znamke so dobile ime verigarji po liku sužnja, ki trga okove, kot

osrednji figuri na teh znamkah. Znamke je oblikoval slikar prof. Ivan Vavpotič. Težave pri tisku in razrezu tiskarskih pol so ponudile še eno zbirateljsko možnost. Pri tisku so na obrobju tiskarskih pol ostajali barvni odtisi predhodnih tiskov, izjemno zanimivi za zbiratelje. Ti so tako dobili tudi podatek o tisku manj znanih ali celo neznanih tiskov verigarjev.

Poleg lika verigarja, ki trga okove suženjstva, so na znamkah tudi motivi dekleta, otroka, ki svobodno stopa preko mrtvih v svobodo. Tu je tudi lik kralja Petra I. »združitelja« južnoslovanskih narodov v novo državo. Kot ugotavlja prof. dr. Peter Suhadolc, predsednik Filatelistične zveze Slovenije in avtor članka o verigarjih v Filatelističnem koledarju 2018/19, je zbiranje znamk s to tematiko še vedno zanimiva zbirateljska tema pa tudi pomembno gradivo za proučevanje poštne preteklosti na Slovenskem in v sosednjih deželah.

Vojko Čeligoj

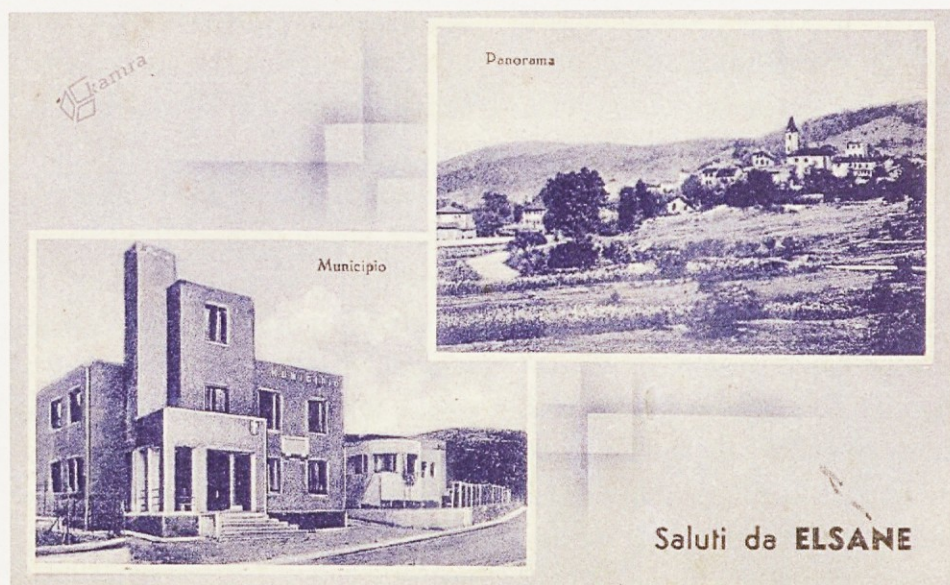
Pošta v Jelšanah so zaprli po 153-ih letih

Za datum ustanovitve pošte v Jelšanah velja 1. september 1865, ko so avstrijske poštne oblasti pošto v Lipi ukinile in njen poštni okoliš razdelile med novo oblikovanima poštama v Jelšanah in na Permanih na Hrvaškem. Obe pošti sta doživljali mnoge reorganizacije, zamenjave držav, spremembe imen pošte in državnih posegov v delo pošte. Še najdlje je živela pošta v Jelšanah, vse do 6. oktobra letos. Njen status se je hitro spreminjal. 4. januarja 2016 je postala pogodbeno pošta in se je »začasno« preselila v bližnjo trgovino Merkator. Ljudje so bili zadovoljni tudi s to rešitvijo, saj so želeli pošto ohraniti v kraju. V tem času so odkrili še dvojne starih poštne miljnih kamnov, ki pričajo o bogati poštne preteklosti pošte v Jelšanah.

Nič ni pomagalo. Poštna uprava v Kopru je s 6. oktobrom 2018 ukinila tudi to obliko jelšanske pošte. Namesto nje bo bodo imeli v Jelšanah »pismoško pošto« vezano na pošto 6250 Ilirska Bistrica.

G. Janko Štampfl, zaslužni filatelista, prijatelj bistriških filatelista je za opisani dogodek ob ukiniti pošte v Jelšanah pripravil spominski pisemski ovitek in predstavil pošto v Jelšanah z nekaterimi podatki, tudi z novim poštne žigom. Z 8. oktobrom t. l. bo ime pošte Jelšane zamenjano z imenom nadrejene pošte Ilirska Bistrica.

Vojko Čeligoj

Pošta **6254 Jelšane**

je bila pod imenom
Jelschane
ustanovljena

1. septembra 1865.

V pogodbeno pošto je
bila spremenjena **4. januarja 2016,**

6. oktobra 2018 je prenehala

poslovati, odslej bo pismoška pošta

z obračunsko pošto 6250 Ilirska Bistrica.

G. Vojko Čeligoj
Hrib svobode 8
6250 Ilir. Bistrica

Moja »šola zdravja«

Že deseto leto teče, odkar skoraj vsako jutro hodim k telovadbi. Zame je to postala rutina. Nič ne razmišljam, če je lepo sončno jutro, če dežuje, če piha burja, če je megla, če je še skoraj tema, ko grem od doma, odpravim se in grem.

Seveda mi razgibavanje koristi, ohranja mojo vitalnost, preprečuje ali olajša marsikatero tegobo, ki jo prinašajo leta, in jaz se prav zaradi redne telovadbe počutim dokaj fit.

Je pa še veliko drugega, kar me veseli: veselim se prijaznih nasmehov in klepeta ob jutranjem srečanju s sotelovadci, veselim se izrečenih dovtipov, duhovitosti, pozdrava soncu, veselim se pesmice, ki jo zapojemo na koncu in seveda kave, ki jo v družbi, v kateri se veliko sproščeno nasmejemo, popijem v Zvonu pri Marinki.

Posebno srečo imamo, da telovadimo tik ob morju, v Simonovem zalivu, v čudovitem koščku naše dežele, kjer se vrhovi Alp in Dolomitov kot čudovita bela ogrlica dvigajo naravnost iz morja in so v

jasnih dneh tako blizu, da se zdi, da bi se jih lahko dotaknil z roko.

In to morje, ki ga imam tako zelo rada!

Gledam ga vsako jutro. Gledam ga, ko se v razkošni sinjini blešči kot odblesk jasnega neba, gledam ga, ko je rožnato obarvano, ker se v njem zrcali jutranje sonce, ki počasi vzhaja izza gora. Najprej zažari vrh Triglava, potem zažarijo vrhovi vršacev na grebenu do Kanina in še naprej vrhovi Dolomitov. Lepa in fascinantna so ta rojstva jasnih juter, velikokrat se dogajajo prav v času naše telovadbe.

In spet to morje, ki ima prav v vsakem vremenu, v vsakem delu dneva, svoj čar.

Gledam ga, ko se nad njim pnejo oblaki, kot bi ga pokrili s težkim, svinčnim pokrovom. Takrat je popolnoma mirno, spokojno, smaragdno zeleno in krotko plivka ob obalo, kot da ljubkuje njen pesek in njene skale. Spet drugič, ko burja razbesni valove, ki se noro zaglanjajo drug v drugega in v obalo, da bi ji iztrgali njene skale, njen

prod, kot bi bila kriva za to, da jim zmanjkuje prostora. Svojo moč pokaže tudi, ko ga visoki valovi juga dvignejo in preplavi obrežje.

Vedno občudujem njegovo neukrotljivost.

Rada imam tudi meglenkaste in oblačne dni ob morju, mogoče bolj kot sončne, ko so obrisi jasni in izostreni. Ko pa se spusti rahla meglenost na zaliv, se zdi, kot bi se morje in nebo zlila v eno samo neskončno sožitje, v katerem zaslučiš skrivnostne širjave, blagodejno spokojnost nečesa daljnega, neizrečenega, nevidnega ... in zaje me te občutek mehkode... miru ...

Pa še nekaj. Skoraj vsako jutro zaokroži nad nami velika jata galeb, ki s svojim predirnim vreščanjem opozarjajo nase, kot bi nas prišli pozdravit. Potem se spustijo na trato blizu nas.

Domišljam si, da so nas že sprejeli za svoje, mi ne motimo njih, oni pa ne nas.

In vse to je kot balzam za dušo.

Breda Grlj

Domislice, misli in spoznanja

Prazni sodi in prazna glava najbolj donijo. (Plutarh)

Življenje nam vrača samo tisto, kar dajemo drugim. (Ivo Andrič)

V preteklosti išče človek izgubljeno prihodnost. (Robert Škrlj)

Radi ostanite pri ljudeh, ki prepevajo, zakaj hudobni nimajo pesmi. (Neznan avtor)

Razvoj je borba med nasprotji. (Vladimir Lenin)

Ritem je bistvo življenja. (Silvester Fatur)

Res, če je kaj živega na svetu, je to jezik. (Anton Bajec)

Samo življenje, ki ga živiš za druge, je vredno, da ga živiš. (Albert Einstein)

Samo človek, ki pozna vrednost vode, lahko razume tudi vse drugo na svetu. (Blaga Dimitrova)

V knjigi je vse tisto, kar ločuje človeka od živali. (Neimenovan Faturjev sošolec)

Vera ima dve sestri: ljubezen in sovraštvo. (Ruski pregovor)

Svet ne bo nikoli dober, lahko pa bi bil boljši. (Carl Zuckmayer)

Svet, kjer je edina vrednota denar, je mrtev svet. (Noam Chomsky)

Vsaka točka je lahko središče sveta. (Claudio Magris)

V svojem dnu je vsakdo sam. (Srečko Kosovel)

Zares veliki pisatelji so tisti, ki znajo s svoje perspektive zaobjeti tristo šestdeset stopinj. (Claudio Magris)

Izbor je iz Leksikona domislic, ki jih je v svoji knjigi imenitno komentiral naš primorski književnik Silvester Fatur.

Dimitrij Grlj

KRESNIK

Vilinsko kraljestvo prebuja se ob »Kresi«.

V črnem tonalu gozdov

preblag je Mesec

in v siju svojem negotov.

Čudne sence smukajo se med drevesi.

Toda Ti si tukaj

z naročjem Srčnih blagrov

in Plamenice svetle Blagoslov.

popoln v Kreposti,

Zrcalo moje notranje Radosti.

V Bleščečih travah zaplapolam s Teboj med kresi.

Ob Davnem vilinskem glasbilu,

Čarobnega plesa Čarilu

in Kresa razplamtečega v Čarnem kresilu,

me ljubiš dokler Danica ne sine v svetilu.

Ti Varuh si Sonca, Kremeniti konjenik,

Ognjeni čarostrelec, Kralj vilinski, Plemeniti kresnik.

Ana Horvat

Božidar Gorjan – Bogo, nosilec spomenice 1941

Božidar Gorjan se je rodil leta 1924 v zavedni slovenski družini na Premu pri Ilirski Bistrici, ki je bil med obema vojnama pod Italijo. Njegov oče je bil občinski tajnik (župan) na Premu. Leta 1930 je z očetom, ki so ga preganjale fašistične oblasti, prebegnil v Ljubljano. Že v otroštvu je občutil nacionalno in socialno stisko in že leta 1940 je kot dijak ljubljanske realne gimnazije postal član Komunistične mladine Slovenije. Ob začetku vojne je postal organizator ilegalnega odpora med ljubljanskimi srednješolci in v letih 1941 in 1942 sodeloval pri ustanavljanju odborov Osvobodilne fronte med mladimi. Kot primorski Slovenec, ki je občutil fašizem, je še posebno težko sprejel kolaboracijo slovenske cerkve z italijanskimi okupatorji. Junija 1942 se je iz ljubljanske ilegale umaknil v

partizane. Kmalu je postal komisar v 2. grupi odredov, pozneje pomočnik komisarja 4. operativne cone. Boril se je na Dolenjskem, Gorenjskem, Štajerskem in na Koroškem, kjer je bil pooblaščen za odnose z angleškimi in ameriškimi zavezniškimi vojaškimi misijami. Po vojni je bil predstavnik Slovenije v jugoslovanski vojaški delegaciji pri zavezniški upravi cone A, pozneje pa prvi jugoslovanski konzul v Trstu. Za tem je postal jugoslovanski konzul v Londonu. Po vrnitvi v Slovenijo je deloval v slovenski in jugoslovanski politiki. Nikoli pretrgane vezi z uglednimi zavezniškimi soborci in prijatelji v Angliji in Ameriki so še posebej oživele v času slovenskega osamosvajanja in naporov za mednarodno priznanje.

Dimitrij Grlj

Če vojska nima kaj delati, dela neumnosti...!

Misel, ki velja za vse vojske tega sveta. Na gostilniškem dvorišču pred Vencinovo hišo so se avtroogrski vojaki, v času njihovih kratkih dopustov radi zadrževali. V gostilni je bila v času prve vojne ilirskobistriška čitalnica, bilo pa je še toliko

prilik za zabavo tudi na dvorišču. Na sliki dvoje avstrijskih vojakov poskuša domače tele uporabiti za jezdnega konja.

Na sliki Fani Mizgur gospodinjska pomočnica pri Domladiševih. Deček

na desni je verjetno kasnejši gospodar in posestnik Tone Domladiš. Slika je nastala verjetno leta 1915 ali 1916.

Sliko je ohranil Jadran Krašovec.

Vojko Čeligoj

Kotiček za križankarje

		MANJŠALNICA OD KOTEL	BREZBOŽNIK	MESTO V FRANCIJI	ZAČETNICI TV NAPOVE DOVALKE REMS	TKANINA IZ KITAJ-SKEGA BOMBAŽA	KOLUMBIJSKA NOVINARKA	ZVRST JAMALSKE GLASBE	NEKDANJA TOVARNA AVTOMOB. SARAJEVU
STROKOVNJAK ZA CERKVENO PRAVO									
BRISAČA (KNJZ. REDKO)									
NOVINAR LIPICER IVAN BRATKO					OTOK V IN-DONEZJI				
					REŠA PRI KLASU				
								PREOČUT-LJIVOST (MED.)	
									ITALIJAN. PLEMISKA DRUŽINA
AVTOR: MAKS MODIC	SOLMIZACIJSKI ZLOG		4. IN 21. ČRKA		KLADA ZA SEK. DRV				
	ITALIJAN. NOGOMETAS (STEFANO)		RENJ		NEM. POLITIK (JOHANNES)				
PORTUGALSKI PESNIK (ANTONIO)					SLOVEN. JEZIKO-SLOVEC (JAKOB)				
SKOTSKI IGRALEC (ALASTAIR)									
ZIVALSKI MLADIČ MOŠKEGA SPOLA					ALFRED NOBEL		MELODIČNI OKRASEK		
					POČELO TAOIZMA		RISANI FILM		
NEKDANJI PRALNI PRAŠEK BIO ...?			ŠPANSKI NOGOMET. VRATAR CASILLAS	BERBER. ETN.SKUP. V Z.SAHARI	ABOTA				
LASTNOST MOTNEGA						MESTO V BRAZILIJ	IZRAEL-AMERI. NOVINARKA CARMON		
APOLONOV SVEČENIK V TROJI							GREGORČ. PESEM		
MESTO POVEZAVE LESENIH DELOV							MESTO V IZRAELU		
IGRALEC, KI SERVIRA (SPORT. ZARG.)					AM. FILM. PRODUC. SAMPSON				SLOVEN. IGRALKA ?. RINA
					POZELENJE				
AM. PISAT. IN PESNIK (EDGAR ALLAN)			AM. REŽISER (MILES)					OLIMPIJSKE IGRE	
			ENAKA VOKALA					OSMIJ	
SLOV. PEVKA RUPEL				ZNAČILNOST SLADKEGA					
STAVBA ZA BIVANJE LJUDI				DEL, PARCELA (NAR.)			DANSKA IGRALKA NIELSEN		

Tudi tokrat objavljamo nagradno skandinavsko križanko. Sponzorji tokratne križanke so:

1. Gostišče HIŠA PRIMC
2. Gostišče ŠKORPIJON
3. Gostilna PRI MATETU
4. Okrepčevalnica ZEMONSKA VAGA

Izžrebali bomo štiri dobitnike, ki bodo prejeli nagradne bone za gostinske usluge sponzorjev.

Geslo, ki izhaja iz fotografije v skandinavki, pošljite na dopisnici do 1. decembra 2018 na naslov Društvo upokojencev, Bazoviška cesta 28, 6250 Ilirska Bistrica.

Za osvojeno prvo mesto na športnih igrah Primorske je medalje podelil olimpijonec Miroslav Cerar. Ob naših odličnih igralcih tudi Branko Skrt, predsednik komisije za šport pri DU Ilirska Bistrica.

**Življenje
se meri
v doživetjih**

Nezgodno
zavarovanje
za starejše

DEDI,
SE VELIKO STVARI
ME MORAJŠ NAUČITI
JURE

triglav

Vse bo v redu.

www.triglav.si

Izdajo revije so podprli:

Občina Ilirska Bistrica
Društvo upokojencev Ilirska Bistrica
Zavarovalnica Triglav

Oblikovanje naslovnice: Edo Seles
Oblikovanje in grafična postavitvev: Primož Roje
Lektoriranje: Andreja Rolih
Tisk: Grafična delavnica BOR Matjaž Penko s.p.
Naklada: 200 izvodov

Uredniški odbor:

Danica Pardo
Ivko Spetič
Vojko Čeligoj
Franc Gombač
Dimitrij Grlj

**OBČINA
ILIRSKA
BISTRICA**

